

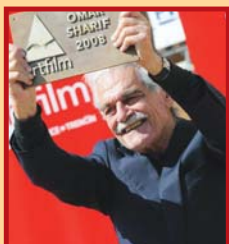
slovenské dotyky

ročník XIII

číslo 8

august 2008

cena: 18 Kč

Artfilm vyrástol z puberty

(str. 5 - 6)

Zakončenie projektu Vagón

(str. 14)

Ako sme žili

(str. 17)

Bohuslav Zábaj Kul'havý

(str. 24)

Fotografka Petra Ficová prerazila v Česku

MAGAZÍN SLOVÁKOV V ČR • ČESKO-SLOVENSKÉ VZŤAHY • KULTÚRA A SPOLOČNOSŤ

GUSTÁV KAZIMÍR
ZECHENTER-LASKOMERSKÝ

LEKÁR A SPISOVATEĽ

V tomto roku a práve v tomto mesiaci si pripomínáme storočnicu od úmrtia slovenského spisovateľa a publicistu Gustáva Zechentera-Laskomerského. Narodil sa 4.3.1824 v Banskej Bystrici a zomrel 20.8.1908 v Kremnici. Ludovú školu navštevoval v Ponickéj Huti, študoval na katolíckom gymnáziu v Banskej Bystrici, filozofiu na akadémii vo Vacove a na filozofickej fakulte univerzity v Budapešti, v roku 1842 prestúpil na medicínu, bol poslucháčom lekárskej fakulty univerzity v Budapešti a vo Viedni, v roku 1850 získal doktorát medicíny. V rokoch 1850-1853 pracoval ako c.k. stoličný lekár v Banskej Bystrici, neskôr ako bansko-lesný lekár v Brezne, od roku 1868 v Kremnici.

Bol to popredný činiteľ národného emancipačného pohybu najmä v memorandovom a matičnom období. Zúčastnil sa na revolúcii v rokoch 1848-1849. Bol tiež spoluzakladateľom a členom výboru Matice slovenskej, ale i stúpencom československej vzájomnosti. Osobitný význam pre kultúrnu a literárnu zblíženie oboch národov malo jeho

priateľstvo s Boženou Němcovou. Gustáv Kazimír Zechenter je autorom krátkych foriem humoristickej prózy, ktoré publikoval v novinách, časopisoch a kalendároch. Ďalší žánrovo-tematický okruh v jeho spisovateľskom diele tvorili cestopisné črty a rozsiahle beletrizované cestopisy. Pútavo spracoval vlastný životopis pod názvom „Päťdesiat rokov slovenského života“, v ktorom zachytil udalosti v slovenskom emancipačnom hnutí 30.-80. rokov 19. storočia. Ako absolvent všeobecného praktického lekárstva sa venoval viacerým medicínskym odborom - zameriaval sa najmä na očné lekárstvo, bol jedným zo zakladateľov pracovného lekárstva, zaoberal sa štúdiom hygieny života lesných robotníkov a ich chorôb. Zaujímal sa o geológiu, mineralógiu, kryštalografiu, speleológiu a botaniku. Výsledky svojich výskumov a pozorovaní, ako aj odbornopopularizačné príspevky a vedecké štúdie z rozličných odborov uverejňoval v domácej i zahraničnej tlači. Udržoval osobné kontakty a korešpondoval s poprednými prírodovedcami a umelcami. Zálubu v malovaní využíval pri ilustrácii vlastných literárnych diel; portréty rodinných príslušníkov a priateľov, kresby, olejomalby zátiší a výjavov zo života majú predovšetkým dokumentárnu hodnotu. Od roku 1860 bol členom lekárskej sekcie Bratislavského prírodovedného spolku a od roku 1867 členom korešpondentom Ríšskeho geologického ústavu.

Svojou tvorbou sa zaraďuje do obdobia medzi romantizmom a realizmom. Začínal písaním satirických článkov pre periodiká (Černokňažník a Národné noviny), no i neskôr prispieval do rôznych periodík Slovenské pohľady, Obzor, Sokol, Orol, Slovenský obrázkový kalendár, Národné noviny). Jeho dielo sa skladá najmä z humoresiek, satirickej publicistiky, cestopisov, no okrem toho napísal i poviedky a vlastný životopis. Vo svojich dielach využíval slovnú i situačnú komiku, no neochudobňoval ich ani o dej. Do mnohých diel vkladal i vlastné príbehy a skúsenosti z rozličných období svojho života, takže sa stávali čiastočne autobiografickými. Vo svojich cestopisných dielach sa venoval nielen svojim zážitkom, skúsenostiam a príhodám, ale tiež výkladu o umeleckých pamiatkach a prehľadu dejín jednotlivých miest. Prvou jeho cestopisnou črtou bolo „Cestovanie na vakácie“ (1861), potom to boli divadelné jednoaktovky „Komédia bez zaľúbenia“ (1862), „Starý zaľúbenec“. Po niekoľkých krátkych prózach napísal poviedku „Lipovianska maša. Rozprávka zo života ľudu slovenského“ (1870), tá sa však stratila a musel ju o štyri roky napísať znova. V roku 1877 vydal „Zozbierané žarty a rozmary“. V rokoch 1911 až 1915 vychádzalo na pokračovanie v Slovenských pohľadoch jeho monumentálne memoárové dielo „Vlastný životopis“, ktoré vyšlo až v roku 1956 pod názvom „Päťdesiat rokov slovenského života“.

(wi)

VEĽKONOČNÁ KÚPAČKA

(úryvok)

Tinka bývala s tetkou Trápeľkou a táto tetka nelíšila sa ničím zvláštnym od iných tetiek: bola ako mnohé druhé veku kanonického, zo svetského pokúšenia vylúčená. Znalci starožitností hovorili, že vraj bola kedysi pekná, ona zasa často hanblivým úsmevom spomínala, že mala pytačov na každý prst päť, ale všetkých odpudila zo zásady a opovrhovania stavom manželským. Postavu mala vysokú, tukom neobťažujú, ako vidlička. Nos sa sklonil v priateľskej sympatii k brade, na ktorej sa skvela bradovička a na tej bradovičke krútili sa svetochýrne tri vlasy bismarkovej plešiny. Ozvú sa kroky. Napnutý Jožko stojí v pohotovosti s flaštičkou na postriežke.

Odchýlia sa dvere: čľup! čľup! frka obsah čiernej flaštičky. Vtom sa ozve prenikavý výkrik a vzápätí plesnutie dvier. O hodinu príbehne za mladým pánom s odkazom slúžka, aby sa mu okamžite páčilo ísť k pani tetke Trápeľke. - Ach, Jožko, tetka nám ležia v kiahňach - vraví so vzlykotom Tinka, berie Jožka za ruku a ťahá ho za sebou do zadnej izby. Naozaj. Tetka Trápeľka ležia, stenajúc ukrutne, zakrytá až po bradu veľičnou štvorcovou perinou, v tvári posiatá čiernymi bodkami. - Ach, Bože, prebože! Už som sa ja, stvora, predsa len pod nešťastnou planétou narodila. Koniec života sa mi blíži, smrť mi na jazyku sedí - neopúšťajte moju sirótku Tinku. Vystrčí spod periny, málo

menšej od Kráľovej hole, tri prsty chudšie ako lónik a vloží ich Jožkovi do hrsti, aby jej pulz omakal. - Ach, voláky oplan ma asi pred hodinou tamto vo dverách azda jedom obľial, z čoho som sa tak vyľakala, že sa mi čosi-kamsi kiahne po tvári vyhodili.

Jožkovi sa zmraší čelo. Nozdry mu pohrávajú ako krídla chrústa, keď je na odlete a tvár sa mu rozťahne ako keď sa pozrie do otcovej flaše. Vytiahne z vrecika biely ručník, namočí ho do vody a utrie ním tetku na tvári čierne škrvny, ktoré pod ním miznú ako čert pred krížom. - Neráňte sa strachovať, tu hľa, ako vidíte, to nie sú kiahne. - Nie?! - vykriknú obe; - nuž čože je to teda? - To?... To sú škrvny od atramentu, usmeje sa Jožko. - Z čoho?... Ten oplan ma kúpil atramentom??? Bezbožník jeden naničhodný.

MEDZI DVOMA DOMOVMI

(2. ČASŤ)

V najbližších mesiacoch vyjde kniha „Medzi dvoma domovmi“, ktorá je prvou ucelenou antológiou slovenskej poézie, vytvorenej v zahraničí. Projekt bude pokračovať vydaním zväzku venovaného próze, a ďalšieho, venovaného ostatným žánrom. Zámery sú dokonca ešte širšie a siahajú aj do mimoliterárnych umeleckých oblastí. Antológia je spoločným knižným projektom Svetového združenia Slovákov v zahraničí, Literárneho informačného centra v Bratislave a Národného inštitútu pre jazyk a literatúru Matice slovenskej, vychádza z podporou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. V predchádzajúcom čísle sme si priblížili celkový kontext projektu i fenomén slovenskej poézie v Česku. Teraz prinášame ďalšie dve heslá pražských autorov, zastúpených v antológii. V septembrovom čísle sa dočkáte ďalších dvoch mien: Andrej Stankovič a Nataša Tanská.

Lehenovej poézia bola preložená do poľštiny, angličtiny, nemčiny, francúzštiny a slovinčiny. Podľa knižky Je Miška myška? vznikla divadelná hra O deviatich mesiacikoch (scenár T. Lehenová, K. Aulitsová), ktorá bola v prekladoch hraná v Belgicku a vo Francúzsku, v súčasnosti sa hrá v Slovinsku, ďalej divadelná hra Myška z bríška (scenár T. Lehenová, J. Borna), ktorá sa zatiaľ stále hrá v Českej republike, a rozhlasová hra Haló, tu Miška! bola okrem Slovenska vysielaná v Poľsku.

Už vstup Taťjany Lehenovej, vzdelaním právničky, do literatúry, vyvolal veľký rozruch. Jej prvé básne publikované v roku 1988 v prílohe časopisu Romboid (č. 8) Dotyky, najmä erotická báseň Malá nočná mora a text Leniviem s odvahou a vyčerpávajúco, vzbudili polemiku a literárny škandál kvôli hravému prístupu autorky k tabuizovaným témam. Lehenovej knižný debut Pre vybranú spoločnosť (1989) zhodnotil kritik Jaroslav Šrank: „V mnohom nadväzuje na autentizáciu výpovede dôrazom na telesnú skúsenosť a deziluzívnu reflexiu spoločenských ponúk, ktoré svojimi debutmi priniesli J. Urban a I. Kolenič. Zároveň sa ním Lehenová prezentuje už aj ako suverénna autorka s osobitým výrazovým aparátom a tematickým registrom. Zbierku tvoria pozorovania, zážitky, reflexia a sebareflexia mladej ženy vstupujúcej do života z viacerých hľadísk (sociálne, rodové, intímne, existenciálne). Kľúčová je jej skúsenosť s rozčesnutím na človeka verejného a súkromného. Priestorom oficiálnej existencie je pracovisko s príznačnou permanentnou kontrolou a prejavmi latentnej agresie zo strany utilitárne zameranej spoločnosti. Na toto „používanie“, reaguje literárny subjekt úzkosťou, pokusmi o zachovanie nadhľadu, no najmä dychtivou túžbou po slobode.“ Technikami intenzifikácie života a vlastného kultivovania (sebatvorby) sú u Lehenovej zmyslové vnemy: nielen sexualita, ale aj kontakt s prírodou, umelecké zážitky, fantázia. Zo žánrového hľadiska Lehenová aktualizuje princíp pásma.

Zbierka Cigánsky tábor (1991) je z tematického hľadiska kontrapunktom k prvej - subjekt odchádza z civilizácie, mesta, „svojej“ spoločnosti, aj od partnera. Súčasne však na prvú zbierku logicky nadväzuje, keď realizáciou generačne preferovaného (barbarského) situovania sa na perifériu sa vo forme necivilizovaného, rustikálneho života opäť objavuje princíp vitality a vnosti. Zbierka je vystavaná ako rozptýlený textový rámec, ktorý tvorí významy aj využitím typografických a grafických prostriedkov (rôzne typy písma, zalomenie textov). To umožňuje čítať texty vo viace-

TAŤJANA LEHENOVÁ

poetka, spisovateľka pre deti a mládež, dramatička

23. 1. 1961 Bratislava – žije v Prahe, ČR
Dielo: poézia – Pre vybranú spoločnosť (1989), Cigánsky tábor (1991); próza pre deti – Je Miška myška? (1991); divadelná a rozhlasová tvorba pre deti – Myška z bríška (2005); Koncom roku 1991 sa natrvalo presťahovala do Prahy.

LENIVIEM S ODVAHOU A VYČERPÁVAJÚCO

(oddychová pauza)

Nerobím nič. Dôsledne. Po slovensky.
Každá pracovitá žena pri pohľade na mňa
by sa vo svojom každodennom hrobe obrátila.

Hliviem. Maznám sa s tým všetkým
prítulným, výbornučkým okolo,
čomu sa tak nezdravo abstraktno vraví
život.

Lebedím si, krčím od rozkoše nosom, lahučko
sa prevaľujem v sladkej prítomnosti.
Ako šlaháčka. Mňam, mňam.

A predsa pod vlasmi...
A predsa pod kožou... Mravce,
včely, nepoužiteľné brontosauary,
ich mraveniská, úle, egyptské pyramídy,
garáže,

boj, zblízka, na nože,
znášanie vajčiek, chátrajúce pohrebiská,
stavba, a ďalšia, pohyb... Pánimoiy,
toľko práce!

rých smeroch a úrovniach čo posúva zbierku smerom k hypertextualite ako postmodernému konceptu. „Záverčné vyjadrenie odporu Lehenovej subjektu z druhej zbierky voči intelektuálnemu exhibicionizmu možno z odstupu času vnímať aj ako vlastnú rozlúčku autorky s básnickou výpoveďou,“ konštatuje Jaroslav Šrank.

V ďalšom období sa Lehenová venovala tvorbe pre deti, ktorá sa celá odvíja od mimoriadne úspešnej prózy Je Miška myška? Príhody celkom skvelej rodiny (1991). Na to nadviazali dve divadelné hry, uvádzané vo viacerých krajinách, okrem iného aj v Česku, kde sa pod názvom Myška z bríška s veľkým úspechom uvádza od roku 2005, ale aj rozhlasová hra Haló, tu Miška!

Taťjana Lehenová je generačný súputník J. Urbana a I. Koleniča a ich nasledovníkov z barbarskej generácie. Jej poézia nie je len ich rodovým variantom, ale svojbytnou poéziou určenou iným temperamentom, zmyslom pre hru a radosťou zo života. Jej tvorba pre deti je úspešná práve pre rovnakú vlastnosť, hravosť, ktorá ju približuje detskému vnímaniu sveta. Čarovný opis komunikácie s nenarodeným dieťaťom predbehol uvažovanie spoločnosti o dekádu.

Autorka o svojej tvorbe:

Volnú tvorbu považujem za prepych, ktorý si nemôže dovoliť každý a ani mne nie je dopriaty kedykoľvek, skôr výnimočne. O to viac si potom možnosť písať vážim – a užívam.

Literatúra:

Bokníková, A.: Slovenské poetky v premenách subjektu. In: Romboid, 36, 2001, č. 7 – 8, s. 47 – 55; Míkula, V. a kol.: Slovník slovenských spisovateľov. Bratislava 2005; Bilík, R.: Skvelé príhody. In: Slovenské pohľady, 108, 1992, č. 10, s. 165 – 166.

Ocenenia:

Prémia Slovenského literárneho fondu za zbierku Pre vybranú spoločnosť – 1990
Titul Najlepšia kniha udeľovaný Medzinárodným domom umenia pre deti Bibiana za knihu Je Miška myška? – 1992

Grand Prix na festivale PIF v Záhrebe za hru O deviatich mesiacikoch – 1996

Hlavná cena na festivale detských divadelných hier v Prahe v Divadle v Dlouhé za muzikál Myška z bríška – 2006

Vladimír Skalský sa venuje básnickej tvorbe popri svojej rozsiahlej verejnej aktivite. Je predstaviteľom viacerých významných organizácií a inštitúcií, od roku 2006 predsedom Svetového združenia Slovákov v zahraničí, od roku 2004 členom Rady vlády ČR pre národnostné menšiny (v rokoch 2005-2008 jej podpredsedom), od roku 1996 prvým podpredsedom Slovensko-českého klubu a výkonným podpredsedom Slovenského literárneho klubu v ČR. Je šéfredaktorom internetového portálu Slovacivovete.sk, výkonným editorom literárnej revue Zrkadlenie-Zrcadlení a zástupcom šéfredaktorky časopisu Slovenské dotyky. Pracuje ako manažér v oblasti medzinárodných vzťahov a kultúry, je novinár, publicista, vydavateľ. Uverejnil viac než dvetisíc žurnalistických materiálov, koordinuje celý rad kultúrnych a vzdelávacích projektov, vrátane medzinárodných.

Jeho básnická tvorba sa sústreďí na spoločenskú lyriku, „ktorej slovenskosť a aktuálnosť je obohatená európskou a historickou dimenziou“ (V. Kondrót). L. Ballek o ňom napísal: „Básnik Vladimír Skalský je z viacerých miest a mestských domovov: prešovským v Bratislave, slovenským v Čechách, mestským v prírode, veľkomestským v malomeste, stredoeurópskym v Európe, prírodovedným v poézii... A naopak. Chcem

VLADIMÍR SKALSKÝ

básnik, esejista, publicista

26. 4. 1972 Prešov – žije v Prahe, ČR

Dielo (výber): poézia – K tichu (2000), Slovenská literatúra v Prahe 2000 (2000) – zastúpený autor, Pražské inšpirácie slovenských spisovateľov (2001) – zastúpený autor, ostatné – 30 Slováků v České republice (1997) – spoluautor, Slovensko-české osudy / 100+1 osobnost české společnosti ze Slovenska (2001) – spoluautor, Dialog vědy a umění (2003) – spoluautor, Klíčové slová: Praha, Slovensko, literatúra (2004)

V roku 1990 sa natrvalo presťahoval do Prahy.

Autos o svojej tvorbe:

Báseň je pre mňa ten tvar, ktorý zostane z náhleho nápadu po redukovani všetkého nadbytočného. Kým je tam zbytočné slovo, verš, myšlienka, obraz, nie som s ňou spokojný

tak povedať, že svet skúma striedavo z dvoch brehov, nevníma ho len z jedného, preto aj v nostalgii vidí viac a dovidí ďalej. Najčastejšie sa ocitá v tom osobnom postavení, v ktorom sa nám nezriedka prihovára osamotenosť. A ticho. Básnik v ňom vidí obrazy a súvislosti, zmeny, aké zvyčajne zavládnu pri náhlom strieďaní svetla a tmy. Tak vidí krajinu, preja-

EURÓPAN

Mám ústa plné zlatých zubov
Chýbajúcich v osvienčimských lebkách
A predsa viem že hodím kameňom
Ešte stále cítim
Aj kopance esesákov v slabínach

Som sám a slabý
Proti dedičnému hriechu
A tme ktorá čosi pripomína
Úzkosť má tak jemne vyladené píšťaly

Toľko pohorí a dátumov a zmätkov
Džbánov a kostolov a mien
Hrkatavo to všetko ťahám za sebou
Tie storočia už cítim v kostiach

Príde mi zaťažko filmovo sa usmiať
Ja viem že nie som najstarší
Ale tieto ruky kameň po kameni
Zbudovali dnešný svet

Potreboval by som deň siedmy
A miesto neho prichádza
Šesť dní za hodinu

vy v nej, domov užší aj širší, jeho stav a situáciu. Vracia sa, hľadá napred, skúma, odkiaľ ide, prečo, a trápí ho, kam práve všetci mierime. Veselo mu nie je, lebo pozná svet, jeho podstatu, možnosti, znepokojený vedomím, koľko náhod ho spolutvorí. A náhody nie sú len šťastné a dobré... A čo vidí prírodovedecky, vysvetlí básnicky. Tak jedno aj druhé znásobí.“ Podľa M. Kočiška Skalského variabilný jazyk skrýva známky určitého dualizmu poetického prístupu – náznamy smerov do vód metafyziky, umne prechádzajúce do minimalizujúcej výpovede. Táto dvojitosť podľa neho dáva do protipólu dokonca aj jednotlivé časti básne, čím sa nezriedka stáva nástrojom príjemne prekvapujúcej pointy. A L. Feldek dodáva a vlastne to dopĺňaie sa rôznych aspektov vysvetľuje: „Skalského zaujímajú hodnoty a hodnoty si neprotirečia.“

Literatúra:

Vokušová, N.: Slovenský básnický debut v Prahe: Skalského poznámky. In: Pravda, 13. 9. 2000; Ballek, L.: Vladimír Skalský a jeho poznámky k tichu. In: Slovenské dotyky, roč. 2000, č. 10; Baláž, A.: Slovenské knihy z Prahy. In: Knižná revue, roč. 2005, č. 4; Cabada P.: Klíčové slová: Praha, Slovensko, literatúra. Knižnica, roč. 6, č. 10 (2005); Až v zahraničí si uvedomíte, že ste súčasťou národa, TA SR 18. 5. 2008.

BALADA O PERLE

(Všetkým Francescom Petrarcom)

Ako skalpel zabodnutý v hrudníku
Tak bolí zrnko piesku
Ktoré vniklo ustrici pod brnenie
Ktoré si
V slabej chvíli
Pustila až k srdcu

Nezostáva
Než bolesť obalovať krásou
Otupovať slovami
Než rozkrájaným srdcom
Divoko biť
Na všetky zvony
Osamelej spálne

PRAGENZIE

(preberanie fotiek)

Samozrejme

Sú tu uličky
Opukové svätyně
Prabohov Európy
So strechou z prastarého neba

Sú tu chrámy
Z ľahučkej kamennej šlahacky
Plné ťažkých krokov

A rozmarné secesné šperky
Žiariace ako perly z blata
Na leteckých snímkach

To všetko tu je
A je to krásne
Ale nie preto som tu doma

Paríž sa so mnou nerozpráva

Je to tu kdesi medzi fotkami
Nie na nich
Kdesi medzi

TRI PRAGENZIE

Návraty nocou
(rýchlym krokom)

Minul som lampu
A môj tieň ma prekročil
Okolo tak trúchľivo pršal Karlín
A zarputilo mlčal

Až za múrmi sa diali vraždy
Okolo tak trúchľivo pršal Karlín
Že aj karlínskym vystrelovačím
Cigánom
By to vari pohlo

Pršal - aspoň mal za čím
Spomenul som si na Válka

K múru sa túžil holub
K múru a k smrti
Kruté zviera
Príbuzný dinosaurov
S hlavičkou vyvrátenou
Oproti tomu dažďu

Asi chcel byť lepší
A letieť za Hrabalom
Teraz spolu pijú
Dážď s vôňou krčmy
Kdesi medzi Karlínom a Libňou

STRUČNÉ DEJINY FILOZOFIE

Toľko kníh
A čím si si istý?

Kríže sú
Len či ich je kam niesť

Historik, archeológ a múzejník Belo Polla sa narodil 13. apríla 1917 v Humennom, zomrel 16. augusta 2000 v Bratislave. Pochádzal z veľmi skromných pomerov rodiny pôvodom talianskej, ktorá sa koncom 19. storočia usadila v Uhorsku. Bol zakladateľom historickej archeológie na Slovensku a historikom dejín Matice slovenskej a národnostnej otázky v Uhorsku v 19. storočí. Základnú školu vychodil v Humennom, gymnázium v Michalovciach, kde zmaturoval v roku 1937. Vysokoškolské štúdium, odbor slovenčina-dejepis študoval na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave. Po skončení štúdia krátko pracoval v archíve Ministerstva vnútra SR, vystriedal niekoľko pedagogických postov. Od 1.9.1945 do marca 1948 sa zamestnal v Matici slovenskej v Martine v jej historickom odbore. Po februári 1948 bol odtiaľ akčným výborom okamžite prepustený. Na príhovor Laca Novomeského sa stal prednostom pobočky Poľnohospodárskeho archívu v Košiciach, ktorú pomáhal budovať. Z politických dôvodov v rokoch 1950-1953 bol dvakrát uväznený. Aj jeho manželka, ktorá pôsobila ako herečka v činoherných súboroch, bola kvôli náboženskej aktivite uväznená. Po prepustení vystriedal niekoľko zamestnaní, kým sa mu podarilo získať miesto v Štátnom archeologickom ústave v Košiciach. V roku 1957 prešiel do Archeologického ústavu SAV v Nitre. V dôsledku previerok, z politických dôvodov, musel zo SAV odísť. Od roku 1960 až do odchodu na dôchodok v roku 1985 pracoval v Slovenskom národnom múzeu. Jeho výskumnícka činnosť bola obrovská. Výsledky svojich prác publikoval vo viacerých publikáciách.

Múzejná a vedecká obec ocenila činnosť Bellu Pollu viacerými verejnými uznaniami a vyznamenaniami. K najvýznamnejším

patrila Cena Andreja Kmeťa a Zlatá čestná plaketa Ľudovíta Štúra od Slovenskej akadémie vied.

Jeho spomienky „Cesta storočím“ sú nielen pamäti o jeho živote, ale aj o spolupracovníkoch, priateľoch a dobe, v ktorej žil a vedecky tvoril. Nikdy sa netajil, že bol prívržencom autonomistického hnutia a prvej Slovenskej republiky. Názorovo bol odchovancom katolíckeho internátu Svoradov, o SNP sa vyslovoval a písal ako „rebélii“. Dokonca počas svojho vysokoškolského štúdia, keď zastával funkciu predsedu katolíckeho spolku Moyzes, každý pondelok, keď mal Tisov tajomník Dr. Karol Murín iné povinnosti, chodieval Dr. Tisovi pravidelne miništrovať pri rannej omši do kaplnky prezidentského paláca. Svojomu presvedčeniu o samobytnosti Slovenska ostal verný celý život a po roku 1990 vyvinul nebyvalú aktivitu v prospech realizovania samostatného Slovenska. Až do svojej smrti zastával významné funkcie v Matici slovenskej. K jeho osemdesiatinám mu bola udelená Cena nadácie Matice slovenskej za prínos k slovenskému národnému životu v jeho celoživotnom diele. Možno povedať, že jeho život stelesňoval osudy jednej časti slovenskej generácie. Pre jeho morálne hodnoty si ho vážili aj ľudia iného politického zmysľania. Napríklad historik a disident Dr. Jozef Jablonický spomínal, že sa k nemu vždy priateľsky hlásil, na rozdiel od iných sa mu nevyhýbal.

Spomienková kniha „Cesta storočím“ je napísaná kultivovaným spôsobom a vystupujú v nej mnohé osoby slovenskej histórie a vedy.

Ja som sa s ním stretol a rozprával len raz na valnom zhromaždení Matice slovenskej v roku 1991 v Martine a v rozhovore sa zaujímal o prácu Domu slovenskej kultúry v Prahe.

Vojtech Čelko

BELO POLLA CESTA STOROČÍM (ÚRYVOK)

Keď som sa po prázdninách vrátil do Bratislavy, zistil som, že z českých profesorov ako prvý odišiel Václav Chaloupecký, jeden z najväčších Slovákovijcov. Vôbec neuznával Slovákov ako národ a pri svojich prednáškach a seminároch zosmiešňoval a znevažoval všetky ich snahy o autonómiu a za práva na úradnú, spisovnú slovenskú reč. Pamätám sa, že na jeden seminár v školskom roku 1937-1938 v letnom semestri priniesol so sebou obraz Pittsburskej dohody, ktorý roztrhal s tým, že to nie je nijaká dohoda, nijaký historický prameň, ale že je to iba „zdrap papíru“. Samozrejme, že bol prvým z českých profesorov, proti ktorému sa ostrie študentského, ale i politického boja HSLS vyhrtilo. Nakoniec, keď mu údajne ponúkli katedru československých dejín na Karlovej univerzite v Prahe, zo Slovenska odišiel. V školskom roku 1938-1939 už vôbec nezačal prednášať. Jeho katedra pripadla Slovákovovi, dlhoročnému mimoriadnemu profesorovi PhDr. Danielovi Rapantovi, ktorého už v apríli menovali za riadneho profesora na univerzite v Bratislave. Na začiatku

školského roku 1938-1939 sa niektorí študenti postavili i proti ďalším českým profesorom a vynútili si ich odchod. Vtedy na to doplatil aj profesor Václav Vážný, známy z bojov za čistotu slovenčiny a za Pravidlá slovenského pravopisu z tridsiatych rokov, keď do jeho „československých“ úprav odmietavo zasiahla Matica slovenská a slovenská inteligencia. Václav Vážný bol profesor, ktorý veľmi cítil s chudobnými slovenskými študentmi. Jeho odstránenie som znášal ťažko, lebo sa to podľa mňa stalo dosť nešetrným „revolučným“ spôsobom. Ešte i dnes, keď píšem tieto riadky, som presvedčený, že si to profesor Václav Vážný nezaslúžil. Prednášal po slovensky a zbieraním slovenských nárečí pomáhal nám vysokoškolským študentom. Veď za vyplnenie dotazníkov za nárečie jednej obce či mesta dostal študent odmenu 200 korún, čo v tých časoch bola veľká pomoc pre chudobného vysokoškoláka.

Ako odišiel profesor Václav Vážný?

Začal sa zimný semester školského roku 1938-1939 a profesor Václav Vážný oznámil termín svojej prednášky. Zároveň

určil aj miestnosť. Obyčajne prednášal na prízemí v sieni č. 1. Na jeho prvú ohlásenú prednášku prišlo veľa poslucháčov, možno boli medzi nimi i takí, ktorí túto prednášku vôbec nemali zapísanú. Nevie, ktorý z „tribúnov študentov“ sa postaral o to, že sme do prednáškovej siene nevošli, ale čakali sme pána profesora pred miestnosťou na chodbe. Keď prišiel a videl, že sme na chodbe, vyzval nás, aby sme šli do posluchárne. „Študentský dav“ sa však ani nepohol a neurobil tak ani na jeho tretiu výzvu: „Panie a páni, prosím, chodte do posluchárne.“ Keď videl, čo sa robí, zosmutnel a so slzami v očiach sa opýtal: „Prajete si, aby som vám prednášal?“ Po týchto slovách nastala trápna pauza, až kým sa niekto, dnes už naozaj neviem, kto to bol, odhodlal sa a zozadu zakričal: „Nie!“ Na to sa profesor Vážný otočil a výtahom odišiel do svojej pracovne. Viac už neprednášal. Osobne som sa s ním stretol až niekedy v roku 1946, teda už po druhej svetovej vojne, keď navštívil Slovensko a prišiel do Matice slovenskej v Turčianskom Svätom Martine.

Učme deti učiť sa

NAĎA VOKUŠOVÁ

Na stránkach nášho časopisu sa pomerne často zaoberáme vzdelávaním detí a mladých ľudí. Je to pochopiteľné už aj preto, lebo veľmi dobre vieme, že kvalitné vzdelávanie detí buduje základy kvalitného života celej spoločnosti. A o národnostných menšinách v jednotlivých krajinách to platí ešte viacnásobne. Povedomie o svojom pôvode, a tým aj určité sebavedomie a na jeho základe vlastne i úspech v živote, treba totiž budovať už od raného detstva. Aj preto ma naozaj zaujala správa Európskej komisie, ktorú vydala paradoxne uprostred prázdnin, kde bolo zhrnuté, že školy v Európskej únii nevybavujú svojich žiakov takými znalosťami a schopnosťami,

ke schopnosti, ktoré budú mladí ľudia v živote určite potrebovať. A medzi takéto schopnosti nepochybne patrí práve aj zvýšenie čitateľskej gramotnosti, ale neposlednom rade schopnosť počítat', ako aj vôbec dokázať sa účinne učiť, pretože sa ukazuje, že túto schopnosť deti akousi rozvoľnosťou vyučovania a neustálymi zmenami v systéme školstva strácajú. S tým ruka v ruke pochopiteľne musí ísť aj snaha po zvyšovaní kvality učiteľov a zamestnancov škôl.

Za zamyslenie pre nás stojí aj fakt, že sa v školách členských štátov Európskej únie výrazne zhoršili aj výsledky detí z migrantských rodín. V porovnaní so svojimi vrstovníkmi totiž podstatne častejšie ukončujú školskú dochádzku predčasne a menej sa ich hlási na školy vyššieho stupňa. Znepokojujúci je i fakt, že deti z migrantských rodín druhej generácie dosahujú v školách horšie výsledky ako deti z migrantských rodín prvej generácie (bolo by nepochybne veľmi zaujímavé urobiť takýto výskum aj čo sa týka slovenských detí žijúcich v Česku tým skôr, že tu, ako dobre vieme, neexistujú žiadne slovenské školy...). Ukazuje sa tiež, že lepšie zabezpečení rodičia nechcú dávať svoje deti do škôl, v ktorých je vysoký podiel žiakov z rodín migrantov. Komisia zdôraznila, že k účinným riešeniam patrí predovšetkým už predškolská výchova, eventuálne

ILUSTRÁCIA: LADISLAV HOJNÝ

ktoré od nich neskôr vyžadujú zamestnávateľa. Prekvapilo ma tiež zistenie komisie, že si deti z týchto škôl neodnášajú vlastne ani len základné schopnosti – správne pochopiť čítaný text robí problémy takmer štvrtine mladých ľudí v Európskej únii. Pre porovnanie: v roku 2000 malo ťažkosti porozumieť textu 21,3 percenta detí a v roku 2006 už táto čiastka narastla na 24,1 percenta. A to je dosť tristné!

Eurokomisár pre školstvo, vzdelávanie, kultúru a multilingvistiku Ján Figel' vyjadril pri tejto príležitosti aj jednu veľmi dôležitú myšlienku: „Potrebujeme pripraviť mladých ľudí na zamestnania, ktoré dnes možno ešte ani neexistujú.“ Brusel preto vyzýva členské štáty, aby sa v školách zamerali najmä na praktic-

jazykové doučovanie, medzikultúrne vzdelávanie, najmä však odstraňovanie segregácie na školách, kde sa vlastne pre vysoký podiel detí z migrantských rodín vytvárajú až akési školské getá. To je totiž naozaj nebezpečný trend, ktorý veru neprispieva k tolerancii medzi národmi, najmä medzi väčšinovým obyvateľstvom a jednotlivými menšinami. Veď si len predstavme pre názornosť situáciu (ktorá, verím nemôže v praxi nikdy nastať, pretože český národ má podľa mnohých prieskumov najbližšie zo všetkých menšín, ktoré žijú na území Českej republiky, práve k tej slovenskej), že by odmietali rodičia českých detí dávať ich do tried, kde sa zhodou okolností dostal vyšší počet žiakov slovenských rodičov. Nepochybne by nám to nebolo nijako

prijemné a vzťahy medzi väčšinovou spoločnosťou a menšinou by to zhoršovalo a výrazne zaťažovalo. Učme preto deti nielen učiť sa, ale aj získavať toleranciu, ktorá je v tejto rozbuřenej dobe potrebná čím ďalej viac. A tá sa dá vytvárať najmä vlastným príkladom...

OLYMPIJSKÁ KVANTITA A KVALITA

Takú malú výpravu na letnú olympiádu Slovensko dosiaľ nikdy nevyaslalo. A nikdy nemalo také veľké ambície. Je to paradox?

Do Pekingu odletí 56 športovcov a celkovo 103 členov výpravy. Číslo 56 je maximom možného - Valné zhromaždenie Slovenského olympijského výboru schválilo úplne všetkých, ktorí splnili medzinárodné kritériá. Aj tých, ktorí nenaplnili prítvrdené požiadavky toho istého pléna spred 15 mesiacov. Číslo 56 je súčasne najnižší počet v ére samostatnosti. V premiérovom slovenskom vystúpení v Atlante 1996 ich bolo 71, v Sydney 112 (do súťaží sa zapojilo 108, tam sme však mali tri kolektívy) a v Aténach 64.

Oficiálnym cieľom slovenskej výpravy v Pekingu je zopakovať Atény 2004 a získať šesť medailí a 14 umiestnení v prvej osmičke. Funkcionári snívajú dokonca o siedmich až ôsmich cenných kovoch. Vzdušné zámky to nemusia byť. Dozrela mimoriadne kvalitná mladá generácia a sú aj tromfy, ktoré spadli takpovediac z neba – takým je osetínsky zápasník David Musulbes, olympijský šampión zo Sydney 2000 v drese Ruska. Spolu s ním sú vo výprave do Pekingu až piati olympijskí víťazi: okrem neho ešte vodáci Michal Martikán (1996), Peter a Pavol Hochschornerovci (2000 a 2004) a Elena Kaliská (2004). Táto vodáčka ponesie pri otvorení aj vlajku. Slovensko dnes disponuje 15-16 olympionikmi, ktorých možno so spokojným svedomím označiť za adeptov na pódium. Isteže nie každý sa musí stretnúť s formou a šťastím, polovica z nich by však na cenný kov dosiahnuť mohla.

Lenže to sú špekulácie – všetko sa vyjasní až uprostred pekingského smogu...

Vladimír Skalský

Ďalší odchod z SDKÚ

Najsilnejšia opozičná strana SDKÚ-DS stratila v parlamente ďalšieho poslancu. Jej poslanecký klub sa totiž rozhodol opustiť známy futbalový rozhodca Ľuboš Michel, ktorý rozhodoval zápasy na nedávnom európskom futbalovom šampionáte. Napriek tomu chce naďalej ostať radovým členom strany expremiéra Mikuláša Dzurindu. SDKÚ-DS má tak v 150-člennej Národnej rade v súčasnosti už iba 28 poslancov. „Zásadným momentom vedúcim k tomuto rozhodnutiu bolo nehlasovanie klubu SDKÚ-DS za ratifikáciu Lisabonskej zmluvy,“ napísal Michel šéfovi parlamentu. Dzurindova strana nehlasovala za zmluvu o reformách v EÚ na protest proti rozhodnutiu vládnej väčšiny presadiť sporný tlačový zákon, ktorý podľa kritikov obmedzuje slobodu médií. Známy futbalový rozhodca je v poradí tretím poslancom, ktorý počas tohto volebného obdobia opustil poslanecký klub SDKÚ-DS. Zo strany aj z klubu minulý mesiac vystúpil na protest proti vedeniu SDKÚ-DS bývalý minister obrany Juraj Liška. Ešte predtým rady najsilnejšej opozičnej strany opustil Dzurindov oponent Martin Kuruc.

Polovica voličov podporuje Smer

Podpora najsilnejšej vládnej strany Smer-SD vo verejnosti dosiahla po viac ako dvoch rokoch od parlamentných volieb rekordnú úroveň.

Podľa prieskumu Ústavu pre výskum verejnej mienky pri Štatistickom úrade by Smer začiatkom júla volilo 48,5 percenta ľudí, ktorí boli rozhodnutí pre niektorú politickú stranu. Oproti júnu si Smer polepšil o 1,8 percentuálneho bodu, podpora vzrástla aj ďalším dvom koalíčným stranám. Opozičné strany SDKÚ-DS a SMK naopak zaznamenali pokles preferencií. Mierne lepší výsledok ako v šiestom mesiaci dosiahlo z opozície len KDH.

Na druhom mieste skončila v prieskume koalíčná SNS s preferenciami 11,4 percenta. Tretie miesto obsadila najsilnejšia opozičná strana SDKÚ-DS s 9,7 percentami, nasledovali vládna ĽS-HZDS (9,6 percenta), SMK (8,4 percenta) a KDH (8,2 percenta).

Posledné prieskumy štatistického úradu aj agentúry MVK ukázali, že strana Roberta Fica má podporu takmer v všetkých skupinách voličov. To, že Smer nevolia študenti, Bratislavčania alebo podnikatelia, je mýtus. Len dve skupiny sú výnimkou. Prvou sú voliči maďarskej národnosti. Smer volí iba sedem percent z nich. Druhou skupinou,

kde by Smer nevyhral a jedinou, kde by ho porazila SDKÚ, sú voliči s mesačným čistým príjmom nad 30 tisíc a takí, ktorí svoju domácnosť považujú za veľmi dobre zabezpečenú. Smer je podľa štatistického úradu najsilnejší v Prešovskom, Žilinskom a Trenčianskom kraji a prieskum MVK ukázal, že by síce tesne, ale predsa vyhral aj v Bratislave, kde v posledných voľbách vyhrala SDKÚ. Najviac premiéra volia ľudia od 20 do 29 rokov zo stredne veľkého mesta.

Zrušia konzulát v Brne

Slovenské ministerstvo zahraničných vecí plánuje tento rok zrušiť generálny konzulát v Brne, zostane iba konzulát v Prahe. Uvádza sa to v správe o sieťi slovenských zastupiteľských úradov, ktorú schválila vláda. Naopak sa plánuje zriadenie zastupiteľských úradov v Abú Zabí v Spojených arabských emirátoch a vo vietnamskom Hanoji. Pobočka v etiópskej Addis Abebe by sa mala zmeniť na riadne veľvyslanectvo. Nové pobočky by mali okrem toho vzniknúť ešte tento rok v macedónskom Skopje a albánskej Tirane. Nasledujúci rok ministerstvo tiež plánuje otvorenie generálnych konzulátov v ukrajinskej Odeze, ruskom Jekaterinburgu a tiež v Británii. Znížiť by sa mal naopak stav pracovníkov na konzuláte v Los Angeles. V nasledujúcich rokoch uvažuje slovenská diplomacia o zmenách aj na Blízkom východe. Na budúci rok rezort plánuje uzavrieť veľvyslanectvo v Bagdade, „ak nedôjde k zlepšeniu bezpečnostnej situácie“. Nový úrad by mal naopak vzniknúť v roku 2010 v afganskom Kábule.

Roja sa nové strany

Do veľkej politickej hry už čoskoro vstúpi nová strana. Na jej čele bude stáť exminister hospodárstva Dzurindovej vlády Robert Nemcsics. Nemcsics po vnútrostraníckom spore s predsedom ANO (Aliancie nového občana) Pavlom Ruskom túto stranu v roku 2003 opustil. Vlni však značku ANO získal do svojich rúk po tom, čo Rusko ohlásil odchod z politiky. Práve na základoch aliancie má vzniknúť aj nová strana. Zaplniť by mala pravicový liberálny priestor a jej cieľom bude získať voličov súčasnej pravice, ktorí sú sklamaní najmä z pôsobenia SDKÚ-DS. Do projektu sa podľa všetkého zapojí bývalý podpredseda SDKÚ-DS Juraj Liška. Politológovia dávajú tejto strane na rozdiel od iných nových subjektov značné šance osloviť 8-10 percent voličov.

Nezávislý poslanec NR SR Tibor Mikuš plánuje na jeseň založiť novú politickú

stranu pod názvom Nová demokracia. Tibor Mikuš vystúpil z ĽS-HZDS niekoľko mesiacov po tom, ako sa neúspešne uchádzal o post lídra hnutia. Má sa profilovať na pozíciách vlastenectva a tradičných hodnôt.

Odovzdanie petičných hárkov a všetkých ostatných náležitostí potrebných na registráciu novej politickej strany na Ministerstvo vnútra SR ohlásil exminister práve tohto rezortu Vladimír Palko, ktorý spolu s ďalšími odídcami z KDH založil stranu Konzervatívni demokrati Slovenska. Zároveň oznámil, že postavia svojho kandidáta do prezidentských volieb a podľa jeho mienky by to mal byť František Mikloško. Palko uviedol, že doterajšia ponuka v prezidentských voľbách spôsobí dosť veľkú neúčasť voličov, pretože popri súčasnom prezidentovi Ivanovi Gašparovičovi a liberálnej ľvete Radičovej chýba tradičný kandidát reprezentujúci kresťanské hodnoty.

Premiér chce výmenu

Predseda vlády Robert Fico požiadal predsedu SNS Jána Slotu, aby navrhol meno náhradníka za súčasného ministra životného prostredia Jaroslava Izáka (SNS). Dôvodom výmeny má byť čerpanie peňazí z Environmentálneho fondu v súlade so zákonom, ale v rozpore s etickými pravidlami. MŽP zmenilo spôsob, akým sa delia peniaze z Environmentálneho fondu. O dotácie sa okrem iných prihlásili aj šéf štátnych lesov Jozef Mindáš (nominant ĽS-HZDS) a poslanec NR SR Jozef Ďuračka (SNS). Obom mal Environmentálny fond odsúhlasiť nenávratnú polmiliónovú dotáciu. Po kritike sa jej obaja vzdali. Šestina všetkých úspešných uchádzačov o dotácie pochádza z okresu Prievidza, podobne ako minister životného prostredia Jaroslav Izák. Takmer všetky obce, ktoré peniaze získali, majú starostov zo strán vládnej koalície.

... a rozum zostáva stáť

Najviac porušené geomagnetické pole v Bratislave je v okolí parlamentu a hradu. Prišli na to vedci z Geomagnetického observatória v Hurbanove a opatrne to vysvetľujú tým, že príčinou sú zrejme prúdy z elektríciek. Nemyslí si to a ani ma celý ten geomagnetický bordel neprekvapil. Tam totiž sedia (a niekedy aj stoja a rečnia!) politici. A kto kedy zažil to iskrenie bystrých myšlienok v parlamente, tomu je jasné, že to musí narušiť nielen geomagnetické pole. Narušených je tam viacero entít.

Ono to však funguje aj naopak. Poruchy magnetického poľa Zeme môžu vplyvať na človeka a jeho schopnosť koncentrácie. U senzitivnejších ľudí spôsobujú náhlu indispozíciu, ktorá môže vyústiť napríklad do nehody. Alebo do prejavu v parlamente. Inak všimli ste si, koľko poslancov sa vždy objaví, že chceli stlačiť áno, ale zaboja sa nemohli skoncentrovať a jaust stlačili nie?

Najviac porušené je magnetické pole pri takzvaných magnetických búrkach. Takou môže byť napríklad schvaľovanie Lisabonskej zmluvy alebo tlačového zákona. Spôsobuje ich silná erupcia, snečná alebo inak mimozemská (mimozemšťanov je v politike požehnané), a vyskytujú sa tri-štyrikrát do roka. Človek ich často neregistruje, dajú sa však vedeckými metódami zmerať. A rozhodne majú vplyv na náš život. Mimochodom, podľa fyzikusov najväčšia magnetická búrka dvadsiateho storočia bola v marci 1989, silná búrka bola aj 17. novembra 1989. Vedci skúmali magnetické pole aj v súvislosti s narodením štátnych činiteľov. Ako informoval geomagnetológ Túnyi, napríklad premiér Robert Fico sa narodil v čase absolútneho magnetického pokoja a minister školstva Ján Mikolaj vo veľkej magnetickej búrke. Geomagnetickému meraniu sa tri roky venoval aj Stalin, okolo roku 1900 pracoval v observatóriu v gruzínskom meste Tbilisi.

Úplne najviac je na Slovensku narušené geomagnetické pole v okolí Banskej Štiavnice, Kremnice... Vedci zasa opatrní – vraj rudné bane. Dávam do pozornosti iné vysvetlenie: Keramickí trpaslíci, ručičke jelene, hodiny s dvoma holúbkami, ale aj stolný zapalovač s Usámom bin Ládinom pod dvojičkami, ktorý pohybom prsta zapálí útočiacie lietadlo, patrí medzi exponáty ojedinelého Múzea gýča. Hádajte kde? V Kremnici.

Magnetické pole je veľmi dôležité pre život na našej planéte, tvorí prirodzený ochranný štít voči kozmickému žiareniu. Ak by nejstvovalo, život na Zemi by sa skončil.

Politici na jeho porušovaní pracujú vytvrvalo.

P. A. F. Ztohohotový

Začínala medzi chlapcami

Za najlepšiu hokejistku Slovenska v sezóne 2007/2008 vyhlásila Rada Slovenského zväzu ľadového hokeja obrankyňu švédskeho Linköpingu Ivetu Karafiátovú. Pre dvadsaťročnú rodáčku z Bratislavy je to prvé víťazstvo v tejto ankete, no môže sa pochváliť i prívlastkom najlepšia hráčka slovenského výberu na turnaji I. divízie majstrovstiev sveta v Lotyšsku.

Karafiátová, ktorá pochádza z hokejovej rodiny, má za sebou prvú sezónu vo Švédsku, kde pôsobila aj s brankárkou Zuzanou Tomčíkovou. Od nového ročníka však ostáva v klube jedinou Slovenkou, keď podpísala s tímom zmluvu na ďalšie dve sezóny. My sme sa s ňou porozprávali o hokejových začiatkoch, skúsenostiach zo Švédska i ďalších veciach.

• Ako sa vlastne dievča dostane k hokeju?

Otec trénoval a brat hrával, takže som sa dost „poflakovala“ po zimnom štadióne. Celkom ma to chytilo a dostala som šancu, tak som ju využila.

• Predpokladám, že ste v začiatkoch začínali spolu s chlapcami...

Do deviatej triedy som hrávala v Ružinove za chlapcov. Keďže dievčatá mohli hrať spolu s chalanmi iba do šestnástich rokov, tak som potom odišla na dva roky do Kanady. Následne som sa vrátila späť už do ženskej ligy a teraz pôsobím vo Švédsku.

• Aké to bolo trénovať i hrať s chlapcami?

Bolo to fajn, užili sme si veľa srandy. Tvorili sme super partiu, bola som s nimi od malička a kamarátili sme sa. Za chalanov som normálne hrávala aj zápasy. Asi do ôsmej triedy som s tým nemala nejaké problémy, no v deviatej už mali chlapci predsa len veľkú silu a nejaký ten súboj zabolel viac. Ale dalo sa to vydržať, výstroj je totiž kvalitný. Myslím si, že som chalanom celkom stíhala, keby nie, tak by ma asi neminovali na zápasy.

• Určite však postupom času prišlo i k nejakým narážkam zo strany tvojich spoluhráčov...

Také veci sa určite stávajú, ale my sme boli naozaj skvelá partia. Dá sa povedať, že lepší kolektív chlapcov som si nemohla vybrať. Neboli problémy.

• Dievčatá, ktoré majú záujem o hokej, majú asi aj v súčasnosti jediná možnosť, hrať v mladosti s chlapcami...

Dá sa buď začať s chlapcami alebo trénovať

rovno so ženami. Ale určite je lepšie začať s chalanmi. Naučiť sa dobre korčuľovať, pochytiť palicovú techniku, skamarátiť sa s pukom a až potom prejsť k ženám.

• V čom je najväčší rozdiel medzi mužským a ženským hokejom?

V ženskom hokeji sa nehrá do tela, takže to je asi najväčší rozdiel. Navyše chalani idú v doraste a najmä v juniorke výkonnostne i silovo hore, takže tam prichádza k veľkému rozdielu. Teraz by som si už na nich netrúfla.

• Posledný rok si strávila vo Švédsku. Ako to tam vôbec funguje, bola si profesionálka, či poloprofesionálka?

Je to na určitej profesionálnej úrovni, plat nejaký dostávam. Nie je to také, že by som na hokeji zarabala, ale bez problémov z toho vyžijem.

• Stíhala si popri hokeji aj študovať?

Minulý rok som neštudovala, bol to taký úvodný spoznávací rok. Absolvovala som akurát nejaké kurzy švédčiny. Teraz som sa prihlásila na vysokú a čakám, či ma prijmú alebo nie. Je to univerzita v Linköpingu, kde by som mala prvý rok študovať iba jazyk. Potom by som mohla dostať diplom zo švédčiny a pokračovať ďalej v tom, čo by som si vybrala. Strednú školu som ukončila ešte v Kanade.

• V Linköpingu pôsobia aj traja slovenskí hokejisti. Boli ste v kontakte?

Stretávali sme sa. Dokonca Tomáš Surový bol náš sused, takže s ním sme boli asi najviac.

Ale vidali sme sa aj s Raťom Staňom a Ivanom Majeským.

• Určite ti v začiatkoch pomohlo, že ste boli na všetko dve...

Bolo super, že som tam nebola sama. Ale veľmi nám pomohli aj chlapci. Keď sme niečo potrebovali, tak tam vždy boli. Takže to bolo o to ľahšie, že nás bolo viac pokope.

• Zuzana Tomčíková z klubu odchádza, takže to budeš mať trochu náročnejšie...

Bude to ťažšie, ale väčšinu dievčat poznám už z minulého roka, takže v tom problém nebude. Ale slovenčinu budem určite používať menej.

• Ako sa vám darilo v klube, čo ste s Linköpingu dosiahli?

V lige sme skončili štvrté, keď sme prehrali súboj o bronz. Boli sme nováčikom najvyššej súťaže, takže to bol celkom úspech.

• Máš aj nejaký hokejový vzor?

Voľakedy ním bol Ľubo Višňovský, na toho som sa rada pozerala. Teraz neviem, celkom sa mi páči Dominik Graňák, ale že by som mala vyslovený vzor sa neďá povedať.

• Môžeš porovnať ženský hokej na Slovensku, v Kanade a vo Švédsku?

V Kanade som so ženským hokejom ani veľmi neprišla do kontaktu, lebo som stále hrávala s chalanmi. Ale medzi slovenským a švédskym je veľký rozdiel. Na Slovensku je to zatiaľ na nižšej úrovni. Vo Švédsku je úroveň niekde úplne inde, v oblakoch. Je to neporovnateľné, ale postupne sa k nim približujeme.

(re)

Je na čo nadväzovať

Významný ekonóm Peter Brňo, ktorý sa ujal funkcie mimoriadneho a splnomocneného veľvyslanca Slovenskej republiky v Českej republike, chce podľa vlastných slov nadviazať na vynikajúce výsledky svojho predchodcu, popredného spisovateľa Ladislava Balleka. Nový veľvyslanec a bývalý štátny

tajomník Ministerstva hospodárstva síce odovzdá poverovacie listiny do rúk prezidenta Václava Klauša až v septembri, letnú prestávku si však napriek protokolárnym obmedzeniam nedoprial. Medzi desiatkami stretnutí sa uskutočnila aj schôdzka s predstaviteľmi jednotlivých organizácií a inštitúcií slovenskej komu-

nity v Česku. Počas nej spolu s konzulkou Jozefínou Škorupovou, ktorá sa krajskej agende na veľvyslanectve venuje, prekonzultovali možnosti vzájomnej spolupráce. Samozrejme, išlo aj o zoznamovacie stretnutie, príchod nového veľvyslanca je vždy významná udalosť, k striedaniu dochádza tentoraz dokonca po výnimočných siedmich rokoch.

Peter Brňo sa narodil v roku 1955 v Norovciach v okrese Topoľčany. Vzťah k českej metropole získal už počas študentských rokov, absolvoval totiž Vysokú školu ekonomickú v Prahe. Od osemdesiatych rokov pracoval na obchodných oddeleniach česko-slovenskej a neskôr aj slovenskej diplomacie. Od roku 1981 pôsobil na odbore obchodnej politiky pre africké rozvojové krajiny Federálneho ministerstva zahraničného obchodu (FMZO). V rokoch 1984-1990 bol zástupcom, neskôr úradujúcim obchodným radcom obchodného oddelenia Zastupiteľského úradu v Zambii. Od roku 1990 pôsobil ako vedúci oddelenia medzinárodných organizácií na FMZO v Prahe, neskôr postupne ako zástupca stáleho predstaviteľa SR v GATT (General Agreement on Tariffs and Trade – Všeobecná dohoda o clách a obchode), vo Svetovej obchodnej organizácii (WTO) a pri Úradovni OSN v Ženeve. V rokoch 1994-1998 bol splnomocnenec a štátny tajomník v tejto oblasti. Od novembra 1998 pracoval ako štátny tajomník Ministerstva hospodárstva SR (bol nominantom SDL), neskôr ako riaditeľ odboru obchodnej politiky Ministerstva hospodárstva. V apríli 2008 ho prezident SR vymenoval za veľvyslanca v Českej republike.

Vladimír Skalský

Český slovakista Emil Charous Mladý osemdesiatnik

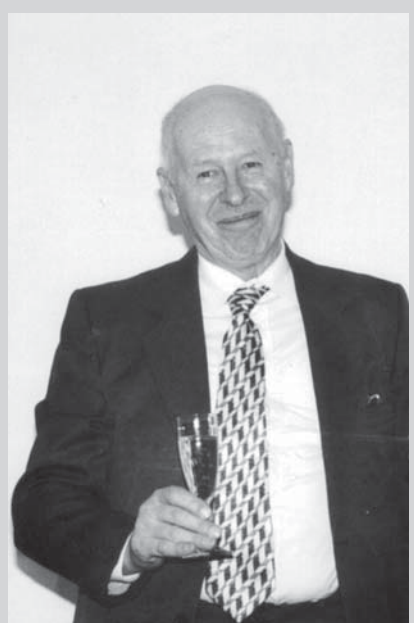
Pravdu povediac, tak trochu nás zaskočil fakt, že náš blízky spolupracovník, dopisovateľ Slovenských dotykov i Zrkadlenia, redaktor, známy český slovakista a prekladateľ PhDr. Emil Charous sa tretieho augusta dožil osemdesiatich rokov. Mám ho pred sebou stále rovnakého – usmievaného, plného elánu a chuti do práce, vynikajúceho rozprávača i človeka, ktorý dokáže pozorne načúvať iným. Poznáme ho takto už roky a neustále nás opakovane zaskočí jeho až živelná túžba po činnosti, a to nielen literárnej...

Emil Charous vyštudoval Filozofickú fakultu univerzity Karlovej v Prahe a svoju vedeckú ašpirantúru absolvoval v Ústave slovenskej literatúry SAV v Bratislave. Do roku 1968 pôsobil ako redaktor nakladateľstva Naše vojsko a literárneho mesačníka Plamen. Neskôr pracoval v slobodnom povolani, prekladal a lektoroval pre pražské nakladateľstvá, externe tiež prednášal na Pedagogickej fakulte v Ústí nad Labem a na Filozofickej fakulte v Prahe. Spolupracoval aj s literárnou redakciou Českého rozhlasu. Patrí k popredným prekladateľom slovenskej beletrie do češtiny, čo dokazujú aj viaceré ocenenia. Uverejnil celý rad štúdií o česko-slovenských literárnych vzťahoch, vrátane knihy „Druhý domov“ (Trilabit, Praha 1998), zostavuje antológie – Slovensko-český klub mu v roku 2001 vydal knihu „Pražské inšpirácie slovenských spisovateľov. Praha v zrcadle slovenskej literatúry“ a Slovenský literárny klub v ČR v roku 2005 zasa antológiu „Rozdílly sblízuji. Čeští spisovatelé o Slovensku“. Napísal tiež množstvo článkov, štúdií i popularizačných výkladov o slovenskej literatúre. Za celoživotné zásluhy a šírenie slovenskej literatúry mu v roku 1997 udelili prestížnu Hviezdoslavovu cenu.

Za Emilom Charousom je vidieť naozaj kus práce, ktorú venoval najmä slovenskej literatúre. Emil Charous je však i nesmierne obetavý človek, ktorý sa napríklad až ukážkovo a s nesmiernou trpezlivosťou stará o svoju ťažko chorú manželku. Nedávno sme ho navštívili v jeho krásnom pražskom byte, ktorý dýcha vskutku intelektuálnym duchom a dobrým vkusom tých, čo ho už roky obývajú. Poukazoval nám v ňom, čo všetko je dielom jeho vlastných rúk a možno to znie až neuveriteľne, pozval nás na marhuľové gule, ktoré sám uvaril. A boli vskutku vynikajúce!

Čo už zaželať Emilovi Charousovi pri takomto neuveriteľnom jubileu? Len nech mu slúži zdravie, nech ho elán a dobrá nálada nikdy neopustia a nech zostane i naďalej takým noblesným človekom, ako sme ho vždy poznali.

Nada Vokušová

Festival, ktorý vyrástol z puberty

VOJTECH ČELKO

Keď som sa na záverečnej tlačovej besede pýtal, v čom sa ARTfilm líši od svojej pôvodnej koncepcie „prinášať artové filmy a umožniť stretávanie študentov v sekcii „Na ceste“, čo bolo dôvodom na príchod množstva študentov televíznych, filmových a iných umeleckých škôl z celého sveta (lebo už štvrtý rok je festival inak koncipovaný), som sa od umeleckej riaditeľky Ľudmily Cvikovej dozvedel, že je to súťaž o Modrého anjela, sekcia Panoráma Východu, čo sú filmy zo strednej a východnej Európy, súťaž krátkych filmov a filmy z rotterdamského fondu Huberta Balsa.

Artfilm tento rok zvolil veľmi dobrý marketingový ťah. Umožnil mladým ľuďom do dvadsiatich šiestich rokov, ktorí sa včas akreditovali, získať cinepass na návštevu všetkých filmových predstavení zdarma a tiež účasť na sprievodných programoch festivalu. Umožnené bolo aj zdarma ubytovanie v telocvični, pochopiteľne so sebou bolo treba mať spacák i karimatku. Túto možnosť využilo veľa mladých ľudí a iste si to ďalej povedia a na budúci rok ich môže prísť ešte viac.

V Trenčianskych Tepliciach bol postavený kinostan Tatra banka Cinema s veľmi pohodlným sedením pre dvesto návštevníkov a uskutočnili sa i predstavenia – napríklad slovenského filmu „Slepé lásky“ režiséra Juraja Lehotského - keď sa na projekcii sedelo aj na zemi a bolo tam určite aspoň o päťdesiatku divákov viac.

Tohoročný filmový festival sa konal v dňoch od 27. júna do 6. júla v Trenčianskych Tepliciach a podobne ako v minulých rokoch aj v Trenčíne, ktorý poskytol ďalšie premietacie možnosti. Premietalo sa v dvoch kinosálach a tretím sa stal putovný Bažant kinematograf. Divákovi ponúkol 105 celovečerných a 85 krátkych filmov v súťažných a nesúťažných programových sekciiach. Už po štvrtýkrát boli hlavnými organizátormi ART film, nezisková organizácia, a FORZA, akciová spoločnosť, za podpory slovenského ministerstva kultúry a neodmysliteľných sponzorov. Prezidentom festivalu bol Milan Lasica.

Cieľom ARTfilmu je „predstaviť najnovšie medzinárodné i národné filmy a zároveň osloviť široké spektrum kultúrne založených divákov. Vytvárať priestor na interakciu medzi zahraničnými a domácimi profesionálmi, prezentovať aj slovenské filmy. Nejde len o profesionálne diela, ale aj o práce študentov, ktoré vznikli na umeleckých školách“.

V Trenčianskych Tepliciach pri tejto príležitosti otvorili zrekonštruovanú pešiu zónu a bolo vidieť aj živší ruch v kaviarňičkách, cukrárňach či iných podobných zariadeniach, ktoré pribudli za posledný rok. Chýbal stále budovaný plavecký bazén medzi liečebnými domami Krym a Tri srdcia, pričom o kúpalisku Zelená žaba od architekta Bohuslava Fuchsa, ktoré je zreprodukované v takmer každej učebnici architektúry a patrilo vedľa kúpeľa Hamam k ikonám Trenčianskych Teplic, za celý čas nepadlo ani slovo.

Zo sprievodných programov sa veľkej pozornosti medzi návštevníkmi v Trenčíne tešili koncerty českých skupín Monkey Business a Čechomor. V Trenčianskych Tepliciach festivalové večery oživovali živé vystúpenia Ericha „Boboša“ Prochádzku, Jana Budařa, Mariána Gejšberga či Dana Heribana.

K festivalu neodmysliteľne patria hviezdy. Každoročne sa udeľuje cena

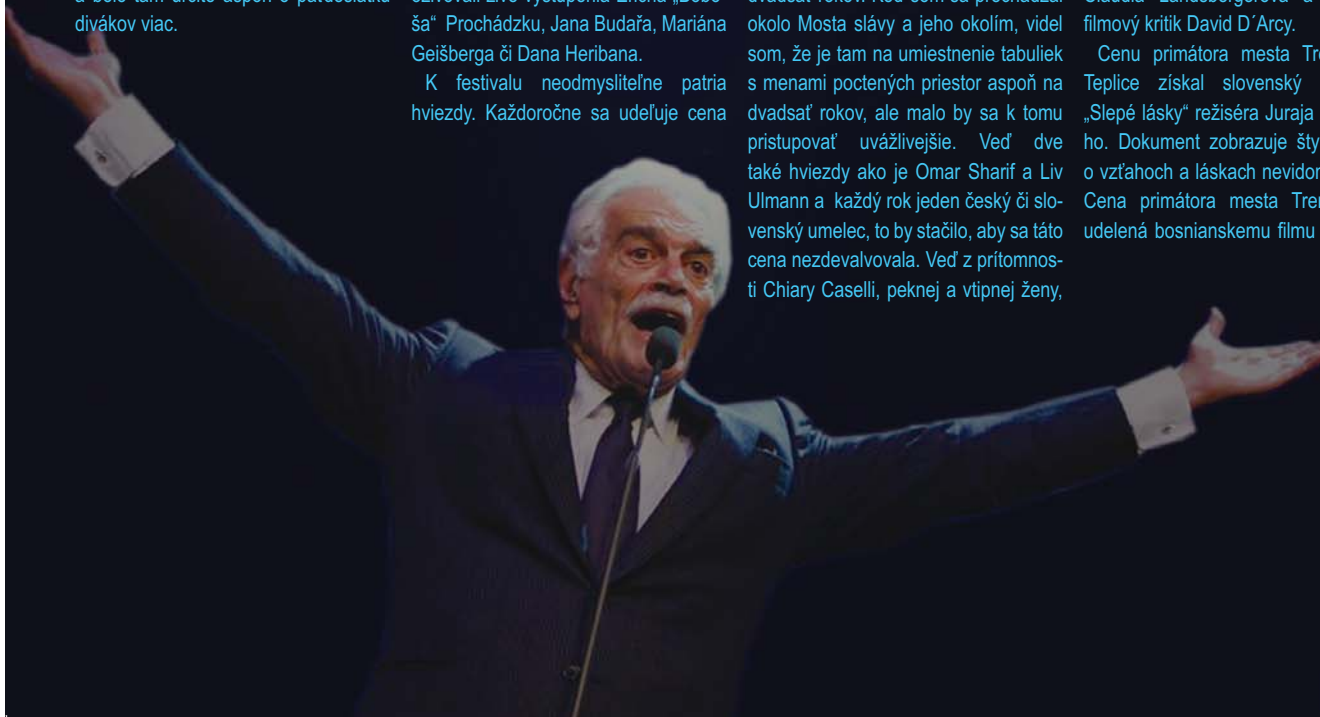
by všetci mali radosť aj bez tabuľky na Moste slávy.

Ďalšie významné festivalové ocenenie Zlatá kamera získali legendárny taliansky scenárista Tonino Guerra, ktorý sa pre náhle ochorenie nemohol na prijatí ceny osobne zúčastniť. Vzhľadom na jeho osemdesiatosem rokov to bolo pochopiteľné. Ďalším oceneným bol český kameraman Miroslav Ondříček, ktorý je na Slovensku známy zo spolupráce s Milošom Formanom, ale aj s inými režisérmi, veď má na konte viac ako štyri desiatky filmov. Posledný deň festivalu si pre cenu Zlatá kamera prišiel poľský režisér Krzysztof Zanussi, ktorý vytvoril vyše tridsať filmov pre kiná a televíziu.

Predsedom festivalovej poroty bol rumunský režisér Cristian Mungiu, ktorý minulý rok získal v Cannes ocenenie Zlatá palma za svoj film „4 mesiace, 3 týždne a 2 dni“. Na festivale premietli jeho debut „Náhoda“, trpkú komédiu o ľuďoch, ktorí chcú opustiť Rumunsko kvôli vidine lepšieho života na Západe. Na moju otázku na tlačovej besede, čo je príčinou úspechu rumunských filmov za posledné roky, lebo sám som videl asi tri filmy, ktoré ma zaujali, rumunský manažment v televízii Nova (a netreba hovoriť o ďalšom) povedal, že pravú príčinu nevie, ale že ocenenie, ktoré napríklad dostal sám v Cannes, inšpirovalo ďalších ôsmych, tento rok debutujúcich režisérov. Členkou poroty bola aj macedónska herečka Labina Mitevska, ktorú poznáme z českého filmu Davida Ondříčka „Samotáři“. Ďalšími členmi poroty boli Marián Labuda, holandská televízna dokumentaristka a fotografka Claudia Landsbergerová a americký filmový kritik David D'Arcy.

Cenu primátora mesta Trenčianske Teplice získal slovenský dokument „Slepé lásky“ režiséra Juraja Lehotského. Dokument zobrazuje štyri príbehy o vzťahoch a láskach nevidomých ľudí. Cena primátora mesta Trenčín bola udelená bosnianskemu filmu „Je ťažko

Hercova misia. Tento rok ju získali talianska herečka Chiara Caselli, protagonistka filmov „Lawrence z Arábie“ alebo „Doktor Živago“ - Omar Sharif, slovenský herec Ivan Palúch a nórska herečka Liv Ullmann. Nemal som možnosť spýtať sa riaditeľa tejto sekcii a zakladateľa festivalu ARTfilm Petra Hledíka, čo viedlo k rozhodnutiu udeliť cenu Chiare Caselli. Na festivale sa premietal film Michelangela Antinioniho „Za mrakmi“, v ktorom hrala, videli sme ju aj v iných filmoch, ale keď ju porovnáme s inými, napríklad len talianskymi nositeľmi tohto ocenenia - Franco Nero, Gina Lollobrigida, Alberto Sordi, Sophia Loren alebo Ornella Mutti, na Chiarin prínos by sme pokojne mohli počkať ešte aj desať či dvadsať rokov. Keď som sa prechádzal okolo Mosta slávy a jeho okolím, videl som, že je tam na umiestnenie tabuliek s menami poctených priestor aspoň na dvadsať rokov, ale malo by sa k tomu pristupovať uvaživejšie. Veď dve také hviezdy ako je Omar Sharif a Liv Ullmann a každý rok jeden český či slovenský umelec, to by stačilo, aby sa táto cena nezdevalvovala. Veď z prítomnosti Chiary Caselli, peknej a vtipnej ženy,

byť dobrým". Film si kladol otázku, ako byť dobrým človekom v súčasnej Bosne, kde vládnu kšefty, korupcia a kriminalita. Hlavnú cenu Modrý anjel, o ktorú sa tento rok uchádzalo 14 filmov, získali dva filmy, turecká snímka „Učebnica na leto“ od režiséra Seyfí Teomana. Film predstavuje citlivú sondu do každodenného rodinného života v malom tureckom mestečku. Ďalším víťazným filmom sa stala holandsko-belgická snímka „Wolfsbergen“ režisérky Nanou Leopold, ktorá je príbehom zo súčasného Holandska, zobrazujúcim jednu rodinu a jej tri generácie. Začína sa, keď sa vyše osemdesiatročný patriarcha rozhodne v deň smrti svojej ženy skončiť s vlastným životom.

Cenu Panorámy Východu za najlepší východoeurópsky film získala macedónska režisérka Teona Mitevská za film „Som z mesta Titov Veles“. Snímka rozpráva o troch sestrách, z ktorých jedna je narkomanka, druhá nerozpráva a tretia je už pripravená na akékoľvek životné prekážky. Cenu za najlepší krátky film získal film „Konečná stanica“ od kanadského režiséra Trevora Cawooda. Ponúka príbeh biznismena, ktorého prenasleduje čudná kamenná postava a on kvôli nej nemôže spať ani pracovať. Cenu mladých získala snímka „Kvet vo vrecku“ od malajského režiséra Liewa Senga Tata. Film rozpráva jednoduchý, ale silný príbeh o dvoch mladých bratoch, ktorí vyrastajú bez matky a ich otec nemá na nich čas.

Súčasťou festivalu boli aj diskusie s tvorcami, napríklad s Ladislavom Chudíkom, Jiřím Menzelom, Mariánom Labudom, Jaromírom Hanzlíkom, či s režisérom Jiřím Krejčíkom, ktorý sa v tých dňoch dožil deväťdesiatky. Veľmi ma zaujali úvahy skúseného Jiřího Krejčíka a Jiřího Menzela o stave dnešnej spoločnosti, devalvácii hodnôt, vzdelania, o povrchnosti a bulvárizácii spoločnosti. Najhoršie na tom je, podľa ich názoru, že to nikomu nevaadí. Prekvapilo ma, že sa publikum dožaduje pokračovania filmu „Vesnička má stredisková“.

Sám som videl osem filmov, ale najviac na mňa zapôsobil poľský film „Katyn“ režiséra Andrzeja Wajdu, vlnajúšieho nositeľa ocenenia Zlatá kamera. Zobrazuje tragédiu zajatých poľských dôstojníkov, ktorí boli popravení na príkaz Stalina na jar 1940. Film bol nakrútený podľa románu „Post mortem“ poľského spisovateľa Andrzeja Mularczyka. Hudbu skomponoval Krzysztof Penderecky a bola neobyčajne pôsobivá. Samotný príbeh som poznal z histórie, ale nikdy som si neuvedomil, čo všetko museli prežiť pozostalí po popravených po oslobodení sovietskou armádou a nastolení komunistického režimu v Poľsku. Veľmi sa mi páčil aj vysoko humanistický francúzsky film „Môj učiteľ Ibrahim“, v ktorom hral hlavnú úlohu Omar Sharif. Rozpráva o priateľstve 13-ročného židovského chlapca a 70-ročného tureckého moslimu. Vtipný bol aj úvodný belgický film „Moskva-Belgicko“, romantická komédia, akých býva dnes medzi samými akčnými filmami nakrútených málo.

Na záver festivalu niekto poznamenal, že šestnásť rokov je puberta, ale myslím si, že z toho ARTfilm už vyrástol. Treba len zaželať, aby jeho ďalšie ročníky boli aspoň také dobré ako bol tento šestnásť.

OMAR SHARIF A MILAN LASICA OTVORILI PEŠIU ZÓNU

CHIARA CASELLI ZÍSKALA HERCOVU MISIU

HERCI A REŽISÉRI DISKUTUJÚ O FILME

KONCERT ČECHOMORU

DNI MICHALA BOSÁKA 2008

V Prešove, ale aj blízkych Bardejovských kúpeľoch, sa 25.-28. júna uskutočnili Dni Michala Bosáka 2008. Usporiadala ich Spoločnosť Michala Bosáka, aby pripomenula túto osobnosť bankára, ktorý sa podpísal na emisiu desaťdo-

lároviek, ale aj pod Pittsburskú dohodu, v ktorej sa prezident T. G. Masaryk dohodol s predstaviteľmi českých a slovenských krajanov o budúcom usporiadaní spoločného štátu.

Vyvrcholením dní boli podujatia, ktoré sa uskutočnili 27. júna na pôde Prešovskej univerzity - slávnostné vyhodnotenie medzinárodnej súťaže Cena Michala Bosáka 2008, vernisáž výstavy a vedecká konferencia Pittsburská dohoda a bankár Michal Bosák.

„Myslím si, že celé toto podujatie a vôbec aktivity Spoločnosti Michala Bosáka spadajú do kontextu činnosti Svetového združenia Slovákov v zahraničí a jeho členských organizácií, ktoré sa okrem iného snažia viac zviditeľniť osobnosti slovenského sveta v starej vlasti. Odhaduje sa, že mimo územia republiky žije približne 2,2 milióna Slovákov a preto je potrebné vytvárať všetky predpoklady na to, aby sme tejto problematike venovali stále väčšiu pozornosť. Nejde však len o kvantitatívne vyjadrenie. Predovšetkým treba mať na zreteli aj to, že v zahraničí žila a žije ohromná časť elity slovenského národa. Medzi túto elitu nepochybne patril aj Michal Bosák, ktorý sa stal symbolom toho, že aj človek pochádzajúci z chudobnejšieho prostredia dokáže svojou vôľou a snaživosťou dosiahnuť úspech a uznanie,“ povedal predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí Vladimír Skalský. Podľa jeho slov nie je na osobnosti Bosáka vzácné len to, že sa dokázal presadiť v Amerike, ale aj to, že z peňazi, ktoré zarobil, podporoval slovenskú komunitu v zahraničí, ako aj samotné Slovensko. Jeho vydavateľská a charitatívna činnosť sa výrazným spôsobom podieľala aj na zviditeľnení novovzniknutého štátu Čechov a Slovákov. (lw)

BEŇAČKOVÁ RIADI OPERU SND

Medzinárodne uznávaná sopranistka Gabriela Beňačková sa od 15. júla stala šéfkou Opery Slovenského národného divadla. Speváčka vystriedala dirigenta Olivera Dohnányiho, ktorý operu viedol od júla 2007. Ide o tretiu zmenu na poste šéfa opery za posledné dva roky, po nástupe riaditeľky Silvie Hroncovej súboru začal šéfovať sólista Peter Mikuláš.

„Verím, že pani Gabriela Beňačková, ktorú si vysoko vážim, sa bude súboru Opery SND venovať naplno a pod jej vedením sa podarí posunúť súbor do širších medzinárodných súvislostí,“ uviedla v tlačovej správe Silvia Hroncová. Beňačková, ktorá vlni v marci oslávila 60. narodeniny, sa totiž už na rozdiel od svojich predchodcov sólovej kariére intenzívne nevenuje. Slovenka s českým občianstvom, ktorá má za sebou asi dve tisíciky predstavení

doma i v zahraničí, pred piatimi rokmi odišla zo scény z rodinných dôvodov. Chcela sa venovať chorej matke. Už pred šiestimi rokmi sa však uchádzala o post riaditeľky Štátnej opery Praha. Hoci bývalá sólistka Viedenskej štátnej opery a Metropolitnej opery v New Yorku pravidelne koncertuje, na opernom javisku sa objavuje zriedkavejšie. V apríli pred rokom spievala na otvorení novej budovy SND. V Koši-

ciach vystupovala začiatkom roka ako Rusalka na pozvanie svojho priateľa Petra Dvorského, šéfa opery Štátneho divadla Košice. Začiatkom júla zožala ovácie na festivale v Litomyšli v premiére oratória Mojžiš.

(ta)

KAMZÍKOM SA DARÍ

Počet kamzíkov na celom území Vysokých Tatier (na slovenskej aj poľskej strane) vzrástol oproti minulému roku o 153 kusov, vyplýva to z nedávneho sčítania stavu kamzíkov. Informoval o tom zoológ Štátnych lesov Tatranského národného parku Jozef Kováč. Ako ďalej uviedol, stále vysoký počet, až 142 kamzíkov, z toho 22 mláďat, žije aj napriek miernemu poklesu v Belianskych Tatrách.

Na celom území Tatier pracovníci parku zistili 701 kamzíkov tatranských vrchovských, z toho 114 tohtoročných mláďat. Na slovenskej strane Tatier napočítali dovedna 551 kamzíkov, z toho 78 mláďat a na poľskej 150 kamzíkov, z toho 36 mláďat. V rovnakom čase minulého roku bolo na celom území Tatier evidovaných 548 jedincov, z toho 119 mláďat.

Najviac kamzíkov Tatraci zaznamenali v nadmorských výškach okolo 2 000 metrov v menej prístupných lokalitách. Podľa slov zoológa kamzíky vyhľadávali v tomto období severné svahy a chladnejšie lokality. Ich počty klesli v Liptovských kopách a Červených vrchoch. Aj v Belianskych Tatrách je kamzíkov o niečo menej. „Na druhej strane sa kamzíky objavili v severovýchodnej časti Vysokých Tatier. Ide o dve čriedy, približne 40 kamzíkov, ktoré sem migrovali pravdepodobne z Belianskych Tatier,“ spresnil Kováč.

Spočítavanie kamzičej zveri organizujú Štátne lesy TANAP vyše päťdesiat rokov,

SNIMKY ARCHIV

v posledných rokoch aj v spolupráci s poľským Tatranským národným parkom a Správou TANAP. Hlavným cieľom akcie je sledovanie stavov tohto vzácneho živočícha. Jarné spočítavanie je zamerané najmä na zisťovanie počtu mláďat.

V jesenných mesiacoch sa spočítavajú kamzíky pre poznanie kmeňových stavov pred zimou. Najnižší počet kamzíkov evidovali v TANAP-e koncom 90-tych rokov minulého storočia. Vtedy ich stav klesol až na kritickú hranicu 200 jedincov. Najviac kamzíkov, takmer tisíc kusov, zaznamenali v národnom parku v rokoch 1964 až 1965.

(si)

GALÉRIA SOGA V PRAHE

V prvý júlový deň pribudol na mape „slovenskej Prahy“ ďalší orientačný bod. Medzi galérie, späť tak či onak so Slovenskom a slovenským umením ako sú D+Gallery alebo Galéria Miro, sa zaradila nová Galéria SOGA PRAGUE. Známa bratislavská aukčná spoločnosť SOGA tak rozširuje svoje aktivity do Prahy. Stala sa odborným garantom a spoločníkom novej galérie, ktorá sídli v prízemných priestoroch renesančného paláca na Malostranskom námestí 6. Tento dom, pôvodne nazývaný „Velikovský“ bol už v rudoľfínskej dobe známy ako zájazdový hostinec pre cudzích vyslancov. Keď dom získali Šternberkovia, bol prepojený s vedľajším Fuksovským domom a od toho času sa datuje jeho kultúrne obdobie koncom 18. storočia práve v týchto priestoroch zriadila „Spoločnosť vlasteneckých priateľ umení“ prvú českú verejnú galériu obrazov a Akadémii výtvarných umení. V súčasnosti je Šternberský palác i Dom Velikovských súčasťou komplexu budov, tvoriacich sídlo Poslaneckej snemovne Parlamentu ČR, a je národnou kultúrnou pamiatkou.

Na otvorení galérie sa zúčastnil predseda Poslaneckej snemovne Miloslav Vlček, podpredseda vlády SR Dušan Čaplovič, minister kultúry ČR Václav Jehlička, mnoho poslancov a ďalších osobností českého a slovenského politického, spoločenského i kultúrneho života. Nechýbal samozrejme bývalý minister kultúry SR Rudolf Chmel, ktorý spolu s riaditeľkou galérie Irenou Macháčkovou s ideou galérie prišiel.

(vs)

INFO

- ut. 5. 8. o 17.00
Galéria Sl. Jilská 16, Praha 1
LADISLAV BIELIK: AUGUST 1968
V BRATISLAVE
Výstava fotografií z ulíc Bratislavy
z 21. augusta 1968
- št. 21. 8. – ne. 24. 8.
Litoměřice – kino Máj, Letní kino
a divadélko Minimax
LITOMĚŘICE PO OSMYKRÁT
Filmový festival na tému Stret realit
Slovenská sekcia:
22.8. PANNA ZÁZRAČNICA (réžia Š. Uher)
23.8. SLÁVNOSŤ V BOTANICKEJ
ZÁHRADĚ (réžia E. Haveta)
- so. 23. 8.
Hrad Roštejn medzi mestami Telč
a Třešť
ROŠTEJN JAZZ FESTIVAL 2008
Českí, slovenskí a zahraniční muzikanti
na hrade.
Spoluusporadúva Slovensko-český klub

- pi. 29. 8. – so. 30. 8.
Mikulov
EUROTRIALOG MIKULOV
Česko-slovensko-rakúsky projekt
alternatívneho umenia (rock, jazz, ethno)
– open-air festival
30. 8. o 18.00
Amfiteáter Mikulov
SZIDI TOBIAS
Koncert známej slovenskej herečky
a speváčky v rámci festivalu
- ut. 26. 8. – ne. 31. 8.
Ovocný trh, Praha 1
Medzinárodný folklórny festival
PRAŽSKÝ JARMARK
Vystúpenie folklórnych súborov zo Sloven-
ska: SLUK, Podpoľanec, Iľjú szívek

Intelektuál nikdy nekončí

Tento mesiac, 28. augusta, sa dožíva sedemdesiatky Miroslav J. Ličko, M. A. PhD, slovenský historik žijúci v Dundase, v štáte Ontario v Kanade. Banskobystrický rodák, ktorý o sebe napísal, aby som citoval jeho slová z apríla 1992: „Považujem sa dodnes za neodškriepiteľného Bystričana aj napriek času a vzdialenosti, ktoré ma oddeľujú od môjho rodného mesta. Tam ma aj strčili do školskej lavice, odkiaľ ma túžba po ďalšom vzdelaní viedla na univerzitu v Bratislave a neskôr v Kanade na univerzity vo Waterloo, Londýne a v Toronte. Medzičasom som sa živil a vlastne sa stále udržujem na primeranej životnej úrovni „výučbou“ histórie. Zo zvedavosti sa občas potulujem po archívoch a knižniciach, kde sa zaujímam najmä o otázky druhého svetového konfliktu. Občas, keď mi čas dovolí aj niečo napíšem.“¹

Miroslav Ličko bol o sebe vždy skúpy na slovo. Keď som mu navrhol, že by som s ním rád urobil „rozhovor na diaľku“, aby som priblížil nielen jeho osobnosť, ale aj ľudí, ktorých v exile poznal, spolupracoval s nimi, a ktorí už nemali možnosť podať výpoveď o sebe a svojej dobe, tak mi odpovedal slovami: „Dovolim si poznamenať, že do exilu som odišiel v júli 1969. t. j. skoro rok po sovietskej invázii. Nemotivovali ma ekonomické ohľady a na dobu päť či sedem rokov životná úroveň mojej rodiny prudko poklesla v porovnaní s tým, čo sme za sebou zanechali v Československu. Získal som ale osobnú a politickú slobodu. Tiež právo na súkromie, ktoré si ja nesmierne vážim. Z tohto dôvodu nemôžem prijať Vašu iste dobre mienenú ponuku na diaľkové interview.“²

Tak len pár informácií, ktoré sa mi postupne podarilo o ňom dozvedieť. Po skončení štúdií histórie na FFUK v Bratislave v roku 1964 pracoval v Múzeu Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici, bol aj učiteľom dejepisu na strednej zdravotníckej škole. V júli 1969 odišiel do Kanady. Prednášal na univerzite v Calgary, učil na High school v Toronte, angažoval sa v Stálej konferencii slovenských demokratických exulantov a dnes žije na dôchodku v Dundase.

Ani čas dôchodku neprehrával. V jednom liste³ mi napísal: „Čo sa mňa týka, ja ešte stále privátne na kadečo myslím a tematicky uvažujem. Na to, čo niekedy bolo a čo ma vlastne dodnes sprevádza životom. Podľa nálady to občas aj zaznamenávam. Viac menej pre seba a pre mojich najbližších, lebo ja už dávno neberiem ohľad na verejnú „objednávku“. Z vlastnej praxe viem, že životom sa pretĺka nová generácia ambiciózných historikov, ktorí majú napríklad na mňa časovú výhodu asi štyroch pracovných desaťročí. Dúfam, že sa im podarí tento dlhý čas a v mojej mladosti nebývalé pracovné možnosti a slobodu pohybu náležite využiť.“ Tak sa mi pošťastilo od neho dostať niekoľko esejí. Jednu, veľmi vtipnú

„Oneskorený záznam z úradnej cesty“ napísal pri príležitosti 50. výročia trvania múzea SNP v Banskej Bystrici. K tomu mi napísal: „Text som originálne poslal do Múzea SNP v Banskej Bystrici, ale nedostal som od nich žiadnu odpoveď. Vlastne som to predpokladal. Nemrzí ma to, beriem to pragmaticky. Táto a ďalšie eseje uzrú svet v spomienkovej publikácii, ktorú vydám súkromne a dôstojne v mojom dnešnom kanadskom domove. Píšem to viac-menej pre mojich najbližších, aj keď sú tam texty všeobecného – spoločenského charakteru. Veď viete ako to je. Intelektuál vlastne nikdy nekončí. Vynárajú sa ďalšie a ešte vzdialenejšie projekty, ostáva ale otázka, do akej miery to skutočne plní účel? Vytrácame sa nenazdajky akoby do sveta tieňov. Ideme tam do zabudnutia aj s našimi písomnosťami. Dnes už kniha nie je to, čo bola kedysi.“⁴

Neviem, či sa mu podarí ešte vysloviť sa k exilu. V jednom liste mi napísal: „K otázke existencie a aktivity a či pasivity slovenského demokratického exilu mienim prehovoriť neskôr. To môžem celkom kvalifikovane urobiť, lebo som sa stal jeho súčasťou. Vytrval som v tom až dokonca, t. j. do roku 1989.“⁵

Aj k situácii, ktorá vznikla vytvorením dvoch štátov po rozpade Československa napísal slová, ktoré odzrkadľovali zmysľanie viacerých slovenských demokratických exulantov. „Z Vášho politického vývoja mám tu smútok. Ako z prehraného boja, do ktorého sme tu dali veľa síl, času a osobných obetí. Z myšlienky spoločného štátu dvoch národov asi veľa nezostalo.“⁶

Na starú vlasť myslel, aj keď nie vždy sa k nemu zachovali ľudia ako by si zaslúžil. Uvažoval, že niektoré svoje dokumenty uloží do archívu múzea SNP v Banskej Bystrici, aby boli verejne študijne prístupné.⁷ Išlo by o niektoré materiály, ktoré v kópii uchovával z archívu Ruda Fraštackého, s ktorým sa v rokoch exilu zblížil. Asi budú jediné, ktoré sa zachovali, lebo Fraštackého víla vyhorela. Čo sa stalo z Fraštackého archívom neviem, asi skončil v plameňoch. Podobne uvažoval naložiť s papierovou agendou po Fedorovi Hodžovi. Spomínal, že pred časom manželka priniesla do Vedeckej knižnice v Banskej Bystrici asi 50 kg anglických titulov.⁸ „Postupne likvidujem moju osobnú knižnicu. Slovenské tituly posielam do tunajších univerzitných knižníc.“⁹

Na starú vlasť myslel, aj keď nie vždy sa k nemu zachovali ľudia ako by si zaslúžil. Uvažoval, že niektoré svoje dokumenty uloží do archívu múzea SNP v Banskej Bystrici, aby boli verejne študijne prístupné.⁷ Išlo by o niektoré materiály, ktoré v kópii uchovával z archívu Ruda Fraštackého, s ktorým sa v rokoch exilu zblížil. Asi budú jediné, ktoré sa zachovali, lebo Fraštackého víla vyhorela. Čo sa stalo z Fraštackého archívom neviem, asi skončil v plameňoch. Podobne uvažoval naložiť s papierovou agendou po Fedorovi Hodžovi. Spomínal, že pred časom manželka priniesla do Vedeckej knižnice v Banskej Bystrici asi 50 kg anglických titulov.⁸ „Postupne likvidujem moju osobnú knižnicu. Slovenské tituly posielam do tunajších univerzitných knižníc.“⁹

Tiež mu vďačím za prvé dva „torontské“ zborníky o SNP, ku ktorým by som sa nedostal¹⁰. Ešte v jednom liste sa k tomu vrátil slovami: „Keď sa osobne uvoľním a dostanem do prijateľnej nálady, vyberiem sa do suterénu, kde v krabiciach skladujem rôzne písomnosti. Pozriem na to okom archívára a niečo vyberiem. Pri budúcich cestách na Slovensko to manželka na niekoľkokrát pošle do Slovenskej národnej knižnice do Martina. Moju kolekciu „Našich snáh“ odovzdám Vedeckej knižnici v Banskej Bystrici. Nie okamžite, ešte do toho pozerám a keď to skončím, potom to bude.“¹¹ Zaujímal sa aj o súčasné odborné dianie na území bývalého Československa. Informoval som ho vždy o knihách, ktoré by ho mohli zaujímať, i o ľuďoch, ktorých poznal a vážil si ich, ako sú historici Jozef Jablonický a Vilém Prečan.

¹ Z listu autorovi príspevku 7.10.2005

² Z listu autorovi príspevku 1.11.2005

³ Z listu autorovi príspevku 26.7.1995

⁴ Z listu autorovi príspevku 12.9.2005

⁵ Pozri pozn. č.3

⁶ Pozri pozn. č.3

⁷ O osudoch zborníkov a ďalších knihách píše v štúdiu Založenie Stálej konferencie slovenských demokratických exulantov. In: M. J. Ličko: Ako chutí cudzina. Kalligram, Bratislava 1999, s. 61.

⁸ Z listu autorovi príspevku 23.9.2006

¹ Dotazník Biografického ústavu SNK v Martine z 3. apríla 1992

² Z listu autorovi príspevku z 29.9.2006. Všetky ďalej citované listy M. J. Lička. V. Čelkovi sú v autorovom osobnom archíve

³ Z listu autorovi príspevku 28.11.2005

Posledný list, ktorý som zatiaľ od Miroslava Lička dostal, bola obsiahlejšia gratulácia k Vianociam 2007. Zmieňuje sa aj o svojom zhoršenom zdravotnom stave a končí slovami: „Prijemné Vianoce, aspoň niekoľkých inteligentných a chápaných ľudí naokolo, kapor, víno a či pohár piva Vám srdečne prajem.“¹²

Miroslavovi Ličkovi vyšli na Slovensku dve knihy. Prvá bola „USA v Banskej Bystrici. Rok 1944“¹³. Je to rozšírené vydanie, ktoré vyšlo v Zborníku o Slovenskom národnom povstaní III. v Toronte 1983. Autor v nej opísal americkú spravodajskú prítomnosť na Slovensku v čase druhej svetovej vojny. K domácim archívom sa pochopiteľne nedostal a k dispozícii mal prístupný americký a anglický archívny materiál. Pri práci použil najmä fondy Úradu strategických služieb, Úradu pre vojnové zločiny a Ministerstva zahraničných vecí Spojených štátov. Tieto fondy sú študijne prístupné v Národnom archíve vo Washingtone. Materiál doplnil dokumentačným výberom z archívu Ústrednej spravodajskej agentúry CIA. Ďalej použil publikované pramene americkej a československej proveniencie, ako aj dostupnú knižnú produkciu, ktorá sa týkala uvedenej témy.

Kniha sa stretla so záujmom odborníkov i verejnosti a doplnila mnohé biele miesta z tejto časti histórie Slovenského národného povstania. Ku genéze knihy treba ešte jednu poznámku autora. „Moje exilové úsilie začínalo po tunajšom diametrálne odlišnom a intelektuálne náročnom zamestnaní. Potrebovali sme nejakú žiť. Nikdy, ani v začiatkoch, sme neboli (tak ako mnohí) na sociálnej podpore. Dostali sme sa manželkou študijné štipendiá, pôžičky a získali nové diplomy a iné akademické „credentials“ a potom sme už pochodovali disciplinované s okolím. Archívny výskum som si hradil z vlastného vrečka. Slováci vo všeobecnosti nevedia, čo finančne reprezentuje týždeň, dva, prípadne tri vo Washingtone. Nie je to lacné mesto. Na exilových projektoch som pracoval po večeroch, cez weekend, alebo počas letnej dovolenky. Pri časovej tiesni som občas aj ochorel na „chripku“...! Tak som vlastne urobil nielen Zborník SNP a USA v Banskej Bystrici, ale aj Cudzinu.“¹⁴

Ešte jedna poznámka. V tom čase vyšla na Slovensku kniha bývalého ministra zahraničných vecí Bohuslava Chňouška, autora viacerých prác z literatúry faktu pod názvom „Američan v povstaní“. Miroslav Ličko prišiel na to, že Bohuslav Chňoupek prevzal do knihy mnohé údaje, ku ktorým sa nemohol inak dostať ako z jeho knihy bez toho, že by citoval autora a uviedol, odkiaľ ich čerpal. Miroslav Ličko ma požiadal o podniknutie nápravy. Bohužiaľ okrem môjho listu, ktorý som v tejto súvislosti adresoval ČTK, som nič iné nevedel v tom urobiť. Ani som sa nestretol s tým, že by na to bola nejaká reakcia.

Druhá kniha, ktorá je akési „opus magnum“ Miroslava J. Lička je „Ako chutí cudzina? s podtitulom Slovenská demokracia v exile 1948-1989.“¹⁵ Autor v nej rekapituluje osudy slovenskej po februárovej emigrácie česko-slovenského zmysľania. Obsahuje historickú štúdiu o Stálej konferencii slovenských demokratických exulantov, výber z časopisu „Naše snahy“, výber z písomnej pozostalosti významných osobností slovenského exilu a dofebruárových politikov Rudolfa Fraštackého a Fedora Hodžu.

Zrod knihy tiež mal svoje osudy. Miroslav Ličko musel obmedziť svoju koncepciu, vypustiť asi tristo strán, lebo podľa vydavateľa by sa kniha neúnosne predražila a boli by technické problémy s objemným vzákom.¹⁶ Napriek tomu kniha sa hneď po vydaní stretla s veľkým záujmom verejnosti a v krátkom čase bola rozobraná. Okrem viacerých pozitívnych recenzií dostalo sa jej ocenenia Prémie Literárneho fondu za rok 1999.

Sám autor konštatoval: „V duši ma hreje poznanie, že aj napriek mnohým technickým nedostatkom (minimálny kontakt s vydavateľstvom) asi sa splní môj autorový zámer, že publikácia bude suplovať prameň k nedávnym slovenským dejinám. Navyše posunie záležitosti v exile na správnu rovnu a potlačí „národovcov“ a ľudákov tam, kde patria. Česko-slovenský exil mal tu akú-takú politickú váhu. Ľudáci žiadnu, vlastne len tú, čo si sami sebe fabrikovali.“¹⁷

Čo na záver? Len úprimne pográtulovať Miroslavovi J. Ličkovi všetko najlepšie k jeho sedemdesiatke, do ďalších rokov mu zaželať nielen pevné zdravie, ale aj veľa elánu a dostatok času, aby sa mu podarilo splniť niektoré predsavzatia, o ktorých sme sa zmieňovali aj v tomto príspevku.

Vojtech Čelko

SNIMKA: TAMARA HRABKOVÁ

Východné Slovensko vyniká nielen početnými prírodnými zaujímavosťami, či historickými pamätihodnosťami, ale rovnako je mimoriadne bohaté na objekty, ktoré spadajú výlučne do oblasti spirituality. Spravidla sú lokalizované v insitnom prostredí a ich pôvod možno zaradiť do obdobia ešte pred nástupom kresťanstva. Svedčí o tom úzka spätosť s mágiou, ktorá súvisela s uctievaním kultu nadprírodných síl. Tieto tajomné miesta sa zákonite stávali akými impulzom k divinácii a napriek zdĺhavým storočiam ich duchovná podstata postupne prechádzala z pokolenia na pokolenie.

Medzi kontinuálne magické útvary podobného charakteru sa nesporne radí podivuhodný Raslavov kameň, nachádzajúci sa na západnej strane Slanských vrchov v chotári Abramoviec neďaleko Prešova. Možno sa k nemu dostať z plošiny Dzeduchovské, odkiaľ vedie jedna z lesných cestičiek priamo k spomínanému kultovému miestu. O existencii kameňa v minulosti vedelo iba niekoľko domorodých zasvätencov, ktorí ho nazývali Raslavkameň. Identifikovať jeho polohu dodnes robí značné problémy, pretože v topografických materiáloch či turistických mapách niet o ňom ani zmienky.

Pri osobnom kontakte s týmto ojedinelým výtvorom prírody človek nevdokaj ostane stáť v nemom úžase. Obrovitý balvan v tvare bochníka chleba o dĺžke takmer dva metre má na vrchnej strane otvory pripomínajúce ľudskú tvár. Sú na ňom umiestnené sviečky a iné votívne dary, ktoré sa nachádzajú aj v bezprostrednom okolí kameňa. Pod machovou pokrývkou možno zreteľne rozoznať spleť pretínajúcich sa čiar s vyžarujúcou pozitívnou energiou. Jamky sú vyplnené dažďovou vodou, ktorá má údajne liečivé účinky. Povráva sa, že Raslavkameň sa vie sám o seba postarať a akákoľvek krádež či jeho poškodenie nikdy neostanú bez následkov.

O záhadnom kultovom kameni oddávna koluje niekoľko zaujímavých legiend. Podľa jednej z nich na neďalekom hrade Bodoň žil udatný rytier Raslav s krásnou manželkou. Napriek tomu nedokázal sa ubrániť mileneckému vzťahu s mladučkou Prešovčankou. Počas osudného výjazdu za láskou zastihol ho boží trest a záletník v lese skamenel. Odvtedy tu leží v podobe Raslavovej skaly.

Iná verzia hovorí, že syn hradnej panje z Bodoňa sa zaľúbil do chudobnej dievčiny z neďalekej horárne. Hrdej matke sa táto nerovná láska znepáčila a preto syna zakliala do kameňa s ľudskou tvárou.

Aj všetky ďalšie historiky o Raslavkameni sa viažu k hradu Bodoň, ktorý patrí medzi najvyššie položené stredoveké pevnosti na Slovensku. Fortifikácia bola postavená na výraznej skalnej vyvýšenine kruhového tvaru, podľa ktorého hrad dostal názov Kerekku, čo v preklade znamená Okružla skala. Slovenské obyvateľstvo z okolia ho neskôr pomenovalo Makovica, pretože jeho silueta vyčnieva nad horizont a zďaleka pripomína makovičku. Najnovší názov Bodoň sa pripisuje zakladateľovi, ktorým bol šľachtic Budun z Ploského. Archívne listiny prezrádzajú, že sa tu ukrývali členovia jeho rodiny počas tatárskych vpádov koncom 13. a začiatkom 14. storočia.

Vzájomná prepojenosť Raslavovej skaly s hradom Bodoň je do istej miery dostatočne historicky podložená. Súčasníkovi môže teda tešiť pocit, že počas vizuálnej absorpcie unikátnych atrakcií stoja zoči-voči hmatateľným dôkazom pradávnej minulosti, ktorých poslanstvo sa vďaka uchovaným tradíciám dokázalo transformovať až do dnešných čias.

Tamara Hrabková

¹² Z listu autorovi príspevku Vianoce 2007

¹³ Miroslav Ličko: USA v Banskej Bystrici. Rok 1944. NVK international Múzeum SNP, Bratislava 1994 s. 154.

¹⁴ Z listu autorovi príspevku 1.11.2005

¹⁵ Miroslav John Ličko: Ako chutí cudzina. Kalligram, Bratislava 1999. 792 s.

¹⁶ Z listu autorovi príspevku 5.1.1999

¹⁷ Z listu autorovi príspevku 15.11.2000

Čo sú to za ľudia?

na čele tej časti sveta, ku ktorej aj my patríme

Uprostred prázdnin máme za sebou vrcholnú schôdzku siedmich najvyspelejších krajín sveta, plus pridanej mocnosti Ruska, máme za sebou výmenu stráže na čele Európskej únie, nemáme ale za sebou hospodárske problémy sveta, ktoré pomaly prerastajú do toho, čo sa zvyklo nazývať krízou. Navyše vo väčšine prípadov preberajú niektoré autoritárske, do seba zahľadené osobnosti moc na západnej pologuli – ktorá postupne stráca svoj, donedávna rozhodujúci vplyv aj na vlastný vývoj, o tej druhej pologuli ani nehovoriac. K optimizmu neprispieva ani skutočnosť, že odchádza americký prezident Bush a ktorýkoľvek z jeho nástupcov súčasnú situáciu najskôr o čosi zmierni.

O prezidentovi Bushovi sa toho za osem rokov jeho nekontrolovaného na veľiteľskom mostíku zemegele povedalo a napísalo až-až, tak si o ňom čitateľ už iste urobil mienku sám. Bush už nie je príliš vplyvný, ale za pár ostávajúcich mesiacov ešte čosi vyvieť môže. Starosti ostáva aj bez neho dosť: Inflácia v eurozóne, do ktorej sa práve chystá vstúpiť Slovensko, je rekordná a ďalej rastie. Hospodárstvo USA je v stave horšom než za posledných 15 rokov, nijaké známky obratu v EU, ani v Spojených štátoch nevidno, naopak pribúdajú veľké problémové oblasti.

Západné krajiny si v kritickéj ekonomickej situácii predšavzali, že radikálne kroky na zmenu klímy presadia a to zadarmo iste nebude – pokiaľ to, pravda, vôbec bude. Ukazujú sa napríklad, že predstavy o výrobe biologických palív na úkor (nad?) produkcie potravín k vážnejšej zmene klímy neprispievajú, ale potravinová bieda v chudobnom svete sa ďalej zhorší. Najhorší znečisťovatelia ovzdušia sú mohutne sa rozvíjajúce krajiny Čína a India a tie nenaznačili ochotu urobiť radikálne kroky, USA iba čiastočne. Dramatický rast cien tradičných palív, ropy a zemného plynu, ale aj uhlia využívajú krajiny, ktoré ich vyvážajú, na posilne-

nie svojho politického a bezpečnostného postavenia, a niet náznakov, že by sa na tom mohlo veľa zmeniť, skôr naopak. Konsenzus o návrate k jadrovej energetike síce teoreticky existuje, ale nič podstatné sa na tomto poli nedeje.

K veci patrí, že Nemecko sa za minulej vlády koalície sociálnych demokratov so zelenými rozhodlo predčasne zatvoriť svoje zdroje jadrovej energie a súčasná kancelárka Merkelová ten záväzok hodlá dodržať ešte aspoň dva roky, kým vyprší jej vládne obdobie v koalícii s SPD. Sama si pritom potrebu jadra uvedomuje, je ostatne vzdelaním fyzická. Jej predchodca Gerhard Schröder, s ktorým o moc tvrdo bojovala, zatiaľ bohatne z postavenia na čele ruskono-nemeckého superkonzorcía, ktoré buduje nový materiál pod Baltickým morom do Európy (Nemecka). O biopalivách, ktorých jej krajina vyrába najviac v Európe, nemecká kancelárka tvrdí, že na rast cien potravín zvláštny vplyv nemajú. Na vine je vraj skôr nevhodná poľnohospodárska politika v rozvojových krajinách. Odvôľava sa napríklad na to, že z miliardy Indov, predtým zvyknutých jesť raz denne, teraz 300 000 000 konzumuje dva pokrmy denne a 100 000 000 Číňanov začalo piť mlieko, musí sa to teda prejavovať. To znie veľmi cynicky. Kde sú tie časy, keď Európske spoločenstvo nevedelo, čo robiť s prebytočnými jazerami mlieka a platilo prémie sedliakom, aby neobrábali aspoň časť svojej pôdy? Podľa organizácie OSN pre potravinovú a poľnohospodársku politiku a OECD, sú napopok pohnuté látky vyrábané z biologických zdrojov hlavnými príčinami rastu cien potravín – predpovede hovoria o 20–50 % do roku 2016. Pani Merkelová sa ukázala byť tvrdou političkou – najmocnejšou v Európe. Nielen, ale hlavne voči malým členským štátom EU vystupuje mocensky, hoci rada presadzuje ľudské práva – pokiaľ možno vo vzdialenej cudzine.

Myslím si ale, že najväčším problémom Európy – a nielen jej – je, že v tejto nelahkej medzinárodnej situácii

prebralo predsedníctvo v EÚ Francúzsko a teda jeho prezident Sarkozy. Francúzsko je povestné, že vždy, najradšej, v záujme malých a slabých presadzuje vlastné záujmy, jeho politici to robia

často aj pre vnútropolitické súperenie. Prezident Sarkozy, agresívne presadzujúci svoje, neraz neprilíš premyslené nápady, ako francúzsky prezident možno nie je práve teraz najvhodnejšou osobou na predsedu EÚ. Viac ako inokedy potrebuje EÚ práve teraz rozšafného, skúseného politika, schopného vyjednávať, uzatvárať kompromisy a budovať koalície. Dohody o životnom prostredí, či o reforme poľnohospodárskej politiky alebo o hospodárskej a bezpečnostnej spolupráci s Ruskom, sa pod francúzskym vedením do konca roka určite nestihnú, no a potom vedenie prevezmú Česi, ktorí ešte politicky nevedia, čo vlastne chcú.

Veľké štáty vždy presadzujú vlastné záujmy, Francúzsko medzi nimi najviac. Toho si boli vedomí aj Íri, aj preto odmietli zmluvu. Arogantné hrozby z Francúzska, ktoré pred pár rokmi v podstate tú istú zmluvu zamietlo, príliš veľa pochopenia medzi „malými“ nenachádzajú ani Sarkozyho plány na európsku obrannú politiku, či na novú iniciatívu v problematike prístahovalcov. Stredomorská únia láka ešte menej. Tá sa týka hlavne Libye a jej ropy, preto má Sarkozy podporu talianskeho a španielskeho premiéra. Teraz sa francúzsky prezident pustil i do Európskej komisie a Európskej ústrednej banky, čosi, čo donedávna bolo nepredstaviteľné, takisto ako dvojrýchlostná EÚ.

Ostávajú mi z vplyvných dve mená: Premiér Spojeného kráľovstva Brown je po roku vo funkcii veľkým sklamaním a má svojich domácich problémov dosť. O novom ruskom prezidentovi Medvedevovi svet ešte veľa nevie. Zdá sa, že bude menej razantný než jeho predchodca Putin, že by ale robil väčšie ústupky západným partnerom, to si nemyslím.

Egon T. Lánský

fejtón

Zomrel Svätý otec – človek, ktorý sa vedel modliť najvrúcnejšie na svete (dokonca aj za svojho vraha). Každý vie, že bol Poliak, no len málokto vie, že jeho mamička Emília pochádzala z Oravy. Na Orave sa ľudia vedú modliť tak vrúcne, ako nikde na svete – aj vrúcnosť pápežových modlitieb bola možno oravského pôvodu.

Zomrel svätý otec

I ja som mala uja, ktorý sa vedel vrúcne modliť a dokazoval to pri každej príležitosti. Raz sa mu stratil angorský zajac. Išiel mu dať datelinu – a klietka prázdna. Ujo nestratil pokoj, kľakol si a vrúcne sa pomodlil k svätému Antonkovi, ktorý pomáha pri hľadaní stratených vecí. (Aj mne raz našiel stratenú pioniersku šatku.) Domodlil sa – a zajac vyliezol z kúta.

Jar prichádzala na Oravu neskoro. V Bratislave už možno premával aj propelel, keď na našom dvore ešte stál snehuliak.

„Na dolniakoch je preto skôr jar, lebo tam rastie hrozno,“ vysvetľoval mi ujo. „V hrozne je víno a to víno všetko okolo seba rozohrieva.“

„A prečo aj u nás nerastie hrozno?“

„A načo? Ani ty nepiješ, ani ja nepijem – načo by nám bolo?“

O nejaký týždeň však aj z nášho oravského snehuliaka ostala iba kôpka snehu prikrýta hŕncom a ujo povedal:

„Olina, je čas. Budú sneženky.“

Vybrali sme sa do kopcov, brodili sme sa v snehu a na miestach, kde presvitali flaky blata, sme pátrali po sneženkách.

„Vlani tu boli,“ povedal ujo.

„Ani vlani sme ich nenašli,“ odporovala som.

„Máš pravdu,“ súhlasil ujo. „Ale tohto roku nájdeme, keď sa vrúcne pomodlíme.“

Kľakli sme si do snehu uprostred blata, pomodlili sme sa Otčenáš a hľadali sme ďalej. Nič. „Skúsme Zdravas!“ povedal ujo. Na Zdravas sme si zase našli flak snehu. A zase nič. Sneženok jednoducho nebolo. Vracali sme sa domov len s topánkami ťažkými od blata.

„Pomodlíme sa ešte raz!“ povedal zrazu ujo. Kľakli sme si, tentoraz priamo do blata, a ujo sa modlil tak vrúcne ako ešte nikdy.

A stal sa zázrak. Keď sme sa zdvihli, zazreli sme od stanice prichádzať môjho otca. Práve pricestoval z Bratislavy. V jednej ruke niesol kufor a v druhej mal kytičku sneženok.

Oľga Feldeková

... letela k nádherne žiariacemu slnku, v ústrety letu. Let k letu – možno nie nadarmo ten rovnaký koreň slov letieť a leto. A hoci sme leteli s tou literatúrou k slnku tiež, osud Ikara nás nepostretol, predsa len má tá naša Čierna labuť krídla z betónu a zo skla a tie sa až tak ľahko nerozpustia.

Literatúra na krídlach labute

MATHEJ THOMKA – MLÁDEŽNÍCI ČITAJÚ POSTOJAČKY

DUŠAN MALOTA A NAĎA VOKUŠOVÁ

Podme však od (vz)letných metafor k strohejšej poézii faktov. Ony sú tie fakty také, že podľa mňa poéziou naozaj zostávajú. Nuž teda dňa 24. júna tohto roku sa od podvečerných do skororanných hodín lúčili Slovensko-český klub a Slovenský literárny klub v ČR so sezónou. Bodka za ňou to tak úplne nebola, podujatia totiž oba subjekty usporadúvajú aj v lete. Predsa len je však letná prevádzka pozvoľnejšia. Považujme to lúčenie za tri bodky.

Pred najvernejšími priaznivcami sa prezentovali najmä tohtoročné literárne

počiny oboch klubov. Popri novom čísle Zrkadlenie/Zrcadlení sa hovorilo predovšetkým o pripravovaných knihách. Čítali sa fejtóny štyroch slovenských pražských autorov Oľgy Feldekovej, Naďe Vokušovej, Lubomíra Feldeka a Mariána Vaneka, ktoré vyjdú v spoločnom titule. Predstavilo sa aj pokračovanie Feldekových pamätí Homo Politicus - prvý diel V (otcovej) Prahe vydal Slovenský literárny klub v ČR v roku 2006. Spomenula sa aj zbierka väzenskej poézie kňaza Štefana Sandtnera, ilustrovaná iným väzným kňazom Teodorom Tekelom, ktorá vyjde v preklade Martina Kučeru. Jiří Dědeček zase prebásnil Blúdívny nerv Juraja Kuniaka. No a napokon, nemohla sa vynechať ani antológia slovenskej poézie v zahraničí, hoci tú pripravilo Svetové združenie Slovákov v zahraničí spolu s Literárnym informačným centrom a Národným inštitútom pre jazyk a literatúru Matice slovenskej. Autorsky sa však na nej podieľal páchatel týchto riadkov a zastúpení sú tam viacerí členovia Slovenského literárneho klubu v ČR.

S prezentovaním a čítaním sa popasovala známa úderka Vokušová-Skalský-Malota, ktorej pomohol prezident literárneho klubu Mádokýš z Martina a súčasne celoslovenskej asociácie takýchto klubov Mathej Thomka. O hudbu sa zasa postaralo Motovidlo, ktorému do remesla kafraľ aj Jiří Klapka, predseda inej asociácie, a to rusistov, ale tiež dlhoročný impresário Ruských salónov v Café teatri Černá labuť. Mnoho návštevníkov však akciu zneužilo na gratulácie Naďi Vokušovej k polookruhým narodeninám...

Vladimír Skalský

LITERÁRNA HISTORICA PREDSEDU SENÁTU VRCHNEHO SÚDU V PRAHE RUDOLFA TOMAŠOVIČA

SNÍMKY: PETR ŽUREK

VLADIMÍR SKALSKÝ VÝNIMOČNE BEZ KRAVATY

JÍŘÍ KLAPKA A MOTOVIDLO

PANORÁMA Z DIELNE ARCHITEKTKY EYV JIŘIČNEJ

Za všetkým je kúsok šťastia, trocha náhody, ale predovšetkým Petrína odhodlanosť a odvaha odísť pokúšať šťastie z Bratislavy, kde vyrastala, do Prahy, kam ju zlákal „väčší svet a viac príležitostí“. „Celá moja kariéra sa začala ako nevinný koníček. Keď už som vyskúšala všetko možné, od baletu cez keramiku až gitaru, asi v trinástich som si zmyslela, tuším podľa nejakého seriálu v televízii, že by bolo fajn byť fotografkou,“ spomína dnes s úsmevom príjemná plavovláska, ktorá ani náhodou nepochádza z umeleckej rodiny. Obaja jej rodičia vyštudovali stavebnú fakultu, kde sa aj zoznámili. Napriek tomu svoju dcéru v jej koníčku podporovali. Keď Peťa začala snívať o fotografii, otec ju zobral k súkromnej učiteľke, fotografke Silvii Saporovej, ktorá momentálne pôsobí aj na VŠVU. „A postupne som vďaka nej začala objavovať svet fotografie. Začínali sme od úplných základov. Učila som sa vnímať svetlo, tvary, veci a ľudí, vystihnúť atmosféru,“ prezrádza Petra. Pri vzdelávaní v odbore si vyskúšala aj klasickú analógovú fotografiu. „Bolo to super, úplná atmosféra,“ nadchýňa sa Petra pre klasičku, no vzápätí dodáva: „Jediný problém v dnešnej dobe je ten, že je rýchla, ľudia sú rýchli, výsledok má

byť rýchly a dokonalý. Takže digitálna doba. Ale aspoň rekreačne by som sa chcela do čiernej komory niekedy vrátiť.“

V sedemnástich začala pracovať s fotografiou ľudského tela, ktorá ju pohltila. „Najprv som „znásiňovala“ moju mladšiu sestru, aby mi stála pred objektívom, potom prišli na rad kamarátky a postupne sa okruh dievčat, ktoré chceli mať fotky, či už ako začínajúce modelky alebo len tak pre seba, rozrastal,“ popisuje svoje začiatky Petra Ficová. K tomu, aby sa stala fotografkou celebrit bolo však ešte stále ďaleko.

ANDREA POLÁKOVÁ

„Do Prahy ma dostala vlastná tvrdohlavosť. Chcela som skúsiť niečo nové, a keď sa naskytla príležitosť, išla som za ňou,“ rozhodne hovorí a dodáva, že jej pomohla aj náhoda a šťastie. „Do Prahy som prišla s kamarátkou a spolupracovníčkou a začiatky, samozrejme, vyzerali tak, že som s prezentačnými prácami pod pazuchou chodila od dverí k dverám a predstavovala sa, akoby celá Praha čakala už len na mňa,“ smeje sa Petra. A úspech na sebe nenechal dlho čakať. Prvou herečkou, ktorú Petra v Česku foti-

la, bola Anna Kulovaná zo seriálu Dobrá štvrť, a na Slovensku populárna Adela Banášová. Už v čase, keď začínala prvá séria Slovensko hľadá Superstar. „Bol to obrovský pocit zodpovednosti a trošku stres. Zo strany vydavateľstva bolo nejaké očakávanie a z mojej strany žiadne skúsenosti, ale vďaka tomu dobre dopadlo,“ priznáva. Fotografka, ktorá fotí najmä ženy, sa už zblížila s hviezdami na oboch stranách hraníc. „Zo slovenských celebrit mám bližší vzťah napríklad so Zlaticou Puškárovou, Vierou Wisterovou, Darou Rolins, z českých s Evou Aichmajerovou, či Vendulou Svobodovou,“ premýšľa Peťa, ktorá je už dnes aj sama mediálne známou tvárou. Tvrdí, že to vôbec nepociťuje. „Mám okolo seba ľudí, ktorý ma držia na zemi, ale aj sama som taká. Nepotrebujem byť hviezdou. Potrebujem, aby sa páčila moja robota,“ vysvetľuje. Na margo úspechu v Českej republike dodáva: „Možno práve náš slovenský pôvod bol príčinou toho, že sme dámy videli odlišne, ako ich ostatní poznali. Mnohé sme videli prvýkrát až na fotení.“

Dvadsaťtriročné dievča už dosiahlo úspechy, o akých sa aj mnohým starším fotografom ani nesníva. Tešia ju pozitívne ohlasy na jej fotografiu a tiež to, že si so svoji-

Na

Mladá slovenská fotografka Petra Ficová sa stala známou skôr v Česku ako na Slovensku. Neznáme dievča totiž neváhalo vyraziť za šťastím do Prahy a behať so svojou tvorbou od dverí ku dverám, kým ju nestretol úspech.

najväčší úspech

ešte čakám

mi spolupracovníkmi získali značnú dôveru. „Máme už natoľko dôveru druhých ľudí, najmä našich celebrit, že keď niečo vymyslíme, dajú sa na to nahovoriť,“ pochvaľuje si. Okrem českých a slovenských hviezd fotí aj módu a portréty. „Tak som to vždy chcela. Žijem svoj sen,“ prezradila. Napriek tomu dúfa, že sa jej bude naďalej dariť a ten najväčší úspech ju ešte len čaká. A snáď sa splnia aj jej pracovné sny. „Zo sveta showbiznisu mám klasický sen – Madonnu,“ hovorí so smiechom a dodáva: „Rada by som však časom vyskúšala aj niečo iné. Mám svoje vysnívané povolanie, ale v rámci oddychu by som rada spravila nejakú cestovateľskú reportáž. Veľmi ma to ťahá do Afriky i do New Yorku,“ odhaľuje Petra svoje predstavy. Petra však možno prekvapí aj v ďalšom odbore. Na FF Univerzity Komenského v Bratislave práve skončila štvrtý ročník na žurnalistike. Hoci zatiaľ je jednoznačne rozhodnutá, že aj v budúcnosti sa bude venovať fotografii. „Ešte rok na žurnalistike mám pred sebou. Je to zaujímavá škola, aj povolanie. Keby som nerobila to,

čo robím, asi by som vyskúšala aj prácu novinárky. Bavia ma ľudia, ich spoznávanie, názory, skúsenosti, zážitky. Stále je čo sa učiť a od koho sa učiť,“ dodáva fotografka, ktorá o sebe hovorí, že žije na diaľnici. „Každý týždeň som v Prahe aj Bratislave, podľa pracovných aj súkromných záväzkov,“ povzdychne si. „Niekedy je to fakt sranda, keď prídem v noci o jednástej z roboty v Prahe, do štvrtej sa učím, o siedmej vstávam na skúšku. Po nej mám prácu v Bratislave, večer pracovné stretnutie a v noci retušujem. Už sa mi stalo, že som zaspala aj na záchode,“ pokračuje so smiechom fotografka, pre ktorú je práca zároveň obrovskou vášňou. Nielenže nevydrží oddychovať dlhšie než pár dní, ale mala dokonca obdobie, keď nebola so svojimi blízkymi a kamarátmi na žiadnej fotografii, lebo neustále len fotila. „Už sa snažím na to myslieť a dnes, keď už majú všetci aspoň malý fotoaparát, občas sa niekde zjavím aj ja a potom ich naháňam, aby mi poslali fotky,“ veselo popisala údel fotografov.

Petra Ficová sa narodila 23. 3. 1985 v Nitre, odkiaľ pochádza jej otec. Už keď mala jeden rok, presťahovali sa do rodiska jej mamy – Bratislavy, kde rodina dodnes žije. Petra, ktorá v trinástich rokoch začala chodiť na súkromné hodiny k fotografke Silvii Saparovej, má dnes za sebou značné úspechy v Česku aj na Slovensku, kde nedávno vystavovala na výstave APFSR (Asociácie profesionálnych fotografov Slovenskej republiky) spolu s takými menami ako Martin Fridner, Jakub Klíma, či Martin Vrabko. Spolu so svojím tímom nedávno vydala publikáciu „Top 50 najzaujímavejších českých žien“. Okrem fotografie sa Petra venuje štúdiu na FF Univerzity Komenského v Bratislave, odbor žurnalistika. Medzi jej obľúbených fotografov patria Mario Testino, David LaChapelle, Helmut Newton, z českých autorov je jej vzorom Anka Kovačič. Keď sa jej podarí odtrhnúť od práce, ktorú miluje, rada číta, chodí cvičiť a venuje sa svojím blízkym, najmä dvojročnému krstnému synovi.

SNIMKY: PETR ŽUREK

JOZEFÍNA ŠKORUPOVÁ POLOŽILA VENIEC ZA VELVYSLANECTVO SR

PRESEDA POSLANECKEJ SNEMOVNE MILOSLAV VLČEK

Z Prahy do Terezína

Projekt Vagón, ktorý výstavou v dvoch historických vozňoch a ďalšími aktivitami pripomínal tragédiu holocaustu na Slovensku, ale aj v Česku a inde v Európe, sa v júni ukončil. Vlak dorazil cez 12 zastávok z Prahy do Terezína, presnejšie na blízku železničnú stanicu v Bohušoviciach nad Ohří. Expozíciu videlo takmer 40 tisíc návštevníkov, najmä žiakov základných a študentov stredných škôl, desiatky z nich sa sami stali lektormi, rozdali sa tisícky metodických DVD, CD a printových materiálov každej triede, ktorá do vagónov zavítala. Vyšli stovky článkov, odvysielali sa desiatky televíznych a rozhlasových materiálov, mestá zaplnili stovky citylightov.

Slávnostné zakončenie sa uskutočnilo 23. júna v Bohušoviciach nad Ohří a v priestoroch Pamätníka Terezín, hoci tento projekt Slovensko-českého klubu a Múzea SNP v Banskej Bystrici ešte niekoľko dní pokračoval. Na zakončení sa zúčastnili okrem iných vzácných hostí predseda Poslaneckej snemovne Parlamentu ČR Miloslav Vlček (osobne otváral tiež expozície v Prahe a Olomouci), ministerka vlády ČR pre ľudské

práva a menšiny Džamila Stehlíková, veľvyslanec štátu Izrael v ČR Yaakov Levy, splnomocnenec vlády ČR pre ľudské práva Jan Litomský, slovenská konzulka v Prahe Jozefína Škorupová, vedúci sekretariátu Rady vlády pre národnostné menšiny Andrej Sulitka či predsedníčka Zväzu českých bojovníkov za slobodu Anděla Dvořáková. Za tri mesiace sa na otvorených zúčastnil aj dlhý rad ďalších hostí, na jeho organizácii sa podieľali mnohí

partneri, podporili ho rôzne inštitúcie a sponzori. Všetkým patrí nesmierna vďaka, pretože išlo o projekt mimoriadne dôležitý a úspešný. Treba totiž stále pripomínať, kam intolerancia vedie. A aj dnes sa s ňou bohužiaľ stretávame na každom kroku, a to v rôznych podobách – od pochodov neonacistov cez rasistické poznámky hoci po nenávisť fanúšikov rôznych futbalových klubov.

Vladimír Skalský

RIADITEL MÚZEA SNP STANISLAV MIČEV

VEL'VYSLANEC YAAKOV LEVY ŽIVO KOMENTOVAL VŠETKY EXPOZITÝ

VÝNOS Z DOBROVOLNEHO VSTUPNÉHO VENOVALI ORGANIZÁTORI PAMÄTNÍKU TEREZÍN NA OPRÁVU VANDALSKY PONIČENÝCH NÁHROBKOV

Život v rozprávkach

So zhromažďovaním rozprávok, ktoré sa nachádzajú v najnovšej a najväčšej slovenskej zbierke, sa začalo v roku 1928. „Je to zvláštne, pretože to je presne rok, keď som sa narodila,“ začína len tak mimochodom pani Gašparíková a človeku doslovne ovisne sánka z toho, že táto bystrá, životaschopná pani má osemdesiat rokov. Ktovie, možno je to tak, že rozprávky predlžujú detstvo, mladost' a tým aj celý život.

Ludové povedačky na papieri

„Karel Čapek raz povedal, že rozprávky vznikajú z bežných rozhovorov, z potreby komunikácie,“ reaguje Viera Gašparíková na otázku, ako vlastne vzniká rozprávka. „Takto prichádzajú na svet aj vtípy a spomienkové rozprávania.“ Keď sa povie slovenská ľudová rozprávka, každý si pravdepodob-

z ich zbierania vznikol atlas rozprávok, kde je zastúpené celé územie Slovenska. Ako Čech musel Wollman v roku 1939 odísť, jeho žiaci v zbieraní pokračovali. Profesorova osobnosť však chýbala a zbierka sa už po jeho odchode významne nezefadila.

Po Wollmanovi a jeho tíme zostal úctyhodný fond 2200 rozprávok, ktoré boli nazbierané v rokoch 1938-1944. Editori vybrali 585 rozprávok, ktoré boli pripravené do tlače už

ne spomenie na Dobšinského príbehy. Už na základnej škole sme sa všetci učili, že sa šírili ústnym podaním a na to, aby sme ich čítali, ich musel niekto v teréne zapísať, spracovať a editorsky pripraviť do tlače. Už pred Pavlom Dobšinským však vychádzali rôzne rukopisné zábavníky a kódexy od rôznych zberateľov. Sám Dobšinský bol dosť kontroverznou postavou. Nemôžeme zabudnúť na jeho spolupracovníka Augusta Horislava Škultétyho, ktorého meno sa väčšinou nespravodlivo neuvádza. „Ich rozprávky sú charakteristické tým, že z viacerých variantov urobili jeden optimálny,“ hovorí Viera Gašparíková. „Každá rozprávka sa totiž vyskytuje vo viacerých podobách a oni ich skombinovali. Ak sa im niekde niečo nepáčilo, doplnili to prvkom z iného variantu. Boli národovci a chceli to slovenské patrične vybrúsiť. Ich rozprávky sú krásne, ale o autentickejši sa nedá veľmi hovoriť. To začal robiť až Samuel Cambel, ale nie až tak dôsledne.“

Autentický atlas

Situáciu zmenil až profesor Frank Wollman, profesor slovenských porovnávacích literatúr a ústnej slovesnosti. Pochádzal z Prahy. Videl, že tradícia rozprávok na Západe, teda aj v Česku, dožíva, a na Slovensku sa stále drží, preto začal pôsobiť na našom území. V roku 1928 začal veľkú akciu so svojimi študentmi. Cez prázdniny chodievali po krajine a zbierali rozprávky, každý študent hlavne v regióne, odkiaľ pochádzal. Začali od juhu, lebo sa blížila druhá svetová vojna, a videl, že juh Slovenska je ohrozený. Napokon

v roku 1959. Objavili sa však námietky, že sú v dialekte a že im nikto nebude rozumieť. V 60. rokoch nastúpila do Ústavu etnológie SAV Viera Gašparíková a rozprávky jej prideliť. „To nie ja som si vybrala rozprávky, ale ony si vybrali mňa, boli mi dané do vienka,“ smeje sa. „Pekne na mňa počkali.“ Etnologička sa ujala aj vedecko-porovnávacích komentárov, ktoré majú dvetisíc strán a sú veľmi dôležité pre seriózny výskum. Súčasťou textu je aj profil rozprávača, napríklad „Mária Tichá, analfabeta, nevie čítať ani písať, podpisuje sa krížikom. Pastierka, rozprávala pri pasení husí.“ Uvedené je aj vierovyznanie. Svoje curriculum vitae má aj každá rozprávka - či je námet medzinárodný alebo domáci, odkazy na iné rozprávky a všetky podrobnosti.

Protisocialistické texty

„Po preklade do spisovného jazyka (so zachovaním hovorového štýlu a nárečových zvrátov) boli rozprávky pripravené do tlače, ale súdruhovia si v roku 1972 všimli, že sú medzi nimi aj také, ktoré nevyhovávajú k ateizmu. Takže texty stiahli z martinskej tlačiarne a rukopisy uložili do archívu v hangári. „Našťastie sa mi podarilo s riaditeľom archívu dohodnúť, že mi rukopisy dal na jeho aj moje riziko. V hangári boli myši, neboli tam v bezpečí. Rukopisy som opatrovala a stále som písala edičné návrhy, ale nikto to s tými komentármi nechcel. My sme sa nedali a čakali na príhodnú chvíľu.“ Prvý zväzok napokon vyšiel v roku 1993 vo vydavateľstve Slovenskej akadémie vied. Ostatné dva ho nasledovali v ďalšom tisícíročí.

Násilie a deti

Pochopiteľne, prichádza aj na debatu o násilí v ľudovej klasike, ktorého je pozhnané. „Oveľa viacej je ho v grimmovských rozprávkach,“ namietla Viera Gašparíková. „Aj deti potrebujú vzrušenie, potrebujú sa niečoho báť. Ale pri niektorých treba vzážiť, či je dieťa na ne zrelé. No v rozprávkach je zlo potrestané a navyše je vždy jasné, že ide o symbol, metaforu. Oveľa viac násillia je v televízii.“ Niektoré teórie hľadajú v rozprávkach rôznu symboliku, aj freudovskú - sexuálnu. Napríklad Červená čiapočka má byť symbolom straty panenstva. „Viete, každý symbol sa dá vyložiť najrôznejším spôsobom,“ hovorí Viera Gašparíková. „Ale ja so symbolikou rozprávok nepracujem, tomu sa venujú špeciálne štúdie. Mimochodom, Červená čiapočka je, podobne ako Snehulienka, na Slovensku neznáma.“

Mohlo by sa zdať, že profesionálna odborníčka nemá problém hovoriť svojim deťom stovky rozprávok. „Neverte tomu. Chceli hlavne príbehy zo života, ktorému rozumejú. Zaujímali ich aj ľudové rozprávky, ale tu je problém - ja poznám aj päť, desať variantov z jednej rozprávky, tak sa mi to vždy domiešalo a deti kričali - veď včera si to rozprávala ináč. A hnevali sa na mňa. Nie som ja veľmi na rozprávanie rozprávok. Hoci ako deti sme si radi čítali z malých Dobšinského zošitkov, boli to ľudové vydania za dvadsať halierov. Bratranec sa učil za knihviazača, tak nám ich zviazal do krásnej tvrdej väzby. Posadali sme si okolo pece a čítali. Bežný vianočný darček bola rozprávková kniha a pomaranč.“

Aká je najmilšia rozprávka odborníčky na rozprávky? „Kedysi som si myslela, že je to o Martinkovi Klingáčikovi. Bola som malinká a veľmi sa mi páčilo, že aj on bol malý a mal červenú čiapočku, malý fúrik. Neskôr som mala veľmi rada rozprávku Kráľ a remeslo, ktorá bola zapísaná v Záhorskej Bystrici u Domina Poláka. Je o tom, ako sa kráľ naučil pliesť koše, stroskotal na mori a podobne. Je to úplný originál, nemá žiadne varianty. Ako sa sem dostala, to neviem.“ Doktorka Gašparíková nesúhlasí s profesorom Polívkom, ktorý urobil súpis slovenských rozprávok a niektoré označil za pokazené. „To je ako keď Dobšinský dopĺňal z iných rozprávok časti, ktoré sa mu zdali ‚pokazené‘. Každá rozprávka je svojím spôsobom krásna. Rozprávky podľa mňa nikdy nevymiznú. Folklor je živá vec, aj v mestách. Tradícia je oveľa hlbšia ako život generácií.“

Európska cena

Začiatkom tohto roku dostala Viera Gašparíková list od prezidentky Nadácie Waltera Kahna, že jej v októbri udelia prestížnu Európsku rozprávkarskú cenu za jej celoživotné zásluhy o výskum európskych ľudových rozprávok. „Cenu mi slávnostne udelia v Nemecku. Trochu sa aj bojím, že ma to veľmi unaví. Trvá to tri dni, budem mať trištvrtehodinovú prednášku v nemčine a potom ešte jednu prednášku. Už sa mi ohlásili aj z Budapešti, niečo chcú spraviť aj tam.“

Záujem o slovenskú expertku je veľký. „Je toho veľa. Dve prezentácie sme mali na Slovensku, jedna bola v Česku, vo Varšave a nedávno, začiatkom apríla, sme sa vrátili zo seminára v Madride. Na veľvyslanectve bola aj prezentácia mojich kníh. Keď som sa z Madridu vrátila, tak som si sadla do kresla a ešte oblečená som zaspala a spala som až do rána. Nie je to jednoduché, ale všetko sa dá zvládnuť, keď sa chce. Je hektická doba, nezavídím mladým ľuďom.“

Marian Jaslovský

V Divadle Andreja Bagara v Nitre jeho riaditeľ a známy herec Ján Greško predstavil prednedávnom na stretnutí členov Literárneho klubu Janka Jesenského novú zbierku poézie „Štvrťstoročie lásky“. Prítomný bol aj jej autor Stanislav Háber, pre ktorého je to jeho dvanásťta kniha. Preto sme ho požiadali o rozhovor.

1 Aká bola vaša cesta k literárnej tvorbe?

Moja cesta bola v podstate priamočiara. Odkedy sa pamätám a to som ešte nevedel ani čítať, ani písať, sám o sebe som vyhlasoval, že budem spisovateľom. Prvú básničku mi publikovali v novinách, keď som mal sedem rokov. Písal som vždy, celý život, aj keď som pôvodne študoval Vysokú vojenskú leteckú školu, odbor pilot - nadzvuk.

2 To znie priam exupérovsky, takže ste písali a lietali?

Netrvalo to dlho. Ešte počas výcviku som mal ťažkú autohaváriu. Rok a pol v nemocnici, ťažký otras mozgu a strata pamäti. Takže z lietania mi zostalo len písanie. Písanie je môj život.

3 Máte literárne vzory?

Nepišem podľa vzorov. Mojm cieľom je prinášať čitateľom pomoc. Už dávnejšie som prišiel na to, že akékoľvek umelecké snaženie má zmysel len vtedy, ak pomáha druhému človeku. Umenie pre umenie je nezmyslom. V detstve som bol šokovaný z Leonida Andrejeva. Priviedol ma nakoniec aj k tomu, že už v šiestej triede som mal prečítaného Dostojevského. A potom som objavil Leva Nikolajeviča Tolstého. Jeho „Vzkriesenie“, ktoré je v mnohom podobné Dostojevského „Bratom Karamazovcom“, alebo „Idiotovi“, mi otvorilo oči. Zbožňujem Paustovského, ale aj Hermana Hesseho, Pirandella, Philipa K. Dicka, či Karla Kryla. Nepochybne sú pre mňa evanjelisti a najmä Tomáš Kempenský.

4 To je dosť rozmanitý výber, ako je to s priateľstvami medzi literátmi?

Z už nežijúcich autorov som osudu nesmierne vďačný, že mi dožičil bližšie spoznať Karla Kryla. Priatelili sme sa celé roky. Rovnako som vďačný za priateľstvo so slovenským nestorom Vladimírom Mináčom. S majstrom Vincentom Šikulom mám neopakovateľné životné zážitky, keď sme spolu na pozvanie chorvátskych spisovateľov navštívili v roku 1996 vojnu postihnuté západné Slavónsko. Z žijúcich autorov je to Milan Ferko a Ladislav Ťažký, ktorých by som oboch najradšej navrhol na Nobelovu cenu za literatúru, keby som mal takú moc. Sú výnimoční nielen ako autori, ale predovšetkým ako ľudia. Tradične sa roky priateľim so Štefanom Moravčíkom a ďalšou plejádou autorov ako Ján Majerník, Vladimír Oleríny a iní. Vymenovať všetkých sa nedá, aby som niekoho neurazil, že som ho nespomenul. Vzácni sú však pre mňa aj obdivo-

Všetko může být inak

vatelia literatúry, ktorí dokážu pomôcť, aby knižka vyšla, ako Peter Korec, či Imrich Béreš, alebo František Hirner.

5 „Sme samý lepší chlap“, „Najvyšší a najnižší“ - to sú názvy dvoch románov, ktorých ste autorom. Čo je pre nich príznačné?

„Sme samý lepší chlap“ som písal od strednej školy a dej sa vyvíjal spolu so mnou. Jedna kapitola z tohto štyristostranového románu bola poviedkou ešte v stredoškolskej súťaži. Vyhral som s ňou prvé miesto, ale nesmel som postúpiť do vyššieho kola. Bola to armádna kultúrna súťaž a dôvod zákazu postupu bol ideologický. Nakoniec, je to román kritizujúci existenciu armády na pozadí totalitnej spoločnosti. Naopak, „Najvyšší a najnižší“ sa už so mnou nevyvíjal. Ten román bol daný. Som rád, že zarezonoval v spoločnosti natoľko, že dnes sa učí na Petrohradskej univerzite v Rusku a Ministerstvo kultúry SR ho na návrh Spolku slovenských spisovateľov zaradilo do programu na preklady do iných jazykov. Priniesol mi však jedno cennejšie prekvapenie. Mal som 33 rokov, keď ma vďaka tomuto románu zaradili na gymnáziu v Bratislave medzi maturitné otázky z literatúry. To ma dosť vzpružilo, lebo kedysi sa mi moji spolužiaci z Vojenského gymnázia v Banskej Bystrici vyhrážali, že Stano, nepraj si nás, ak sa budú musieť naše deti o tebe učiť! A vtedy som netušil, že sa to tak rýchlo splní.

6 Vyšli vám však aj poviedky, aký je ich motív?

Kniha „Paľko Hrchov“ bola vrelo prijatá profesorom Andrejom Červeňákom z Univerzity Konštantína Filozofa z Nitra. On ju prirovnal k dielu T. Manna, či F. M. Dostojevského - mojich vzorov. Ústredná poviedka bola preložená a vyšla vo francúzštine. Naopak, druhá kniha poviedok „O“ prešla recenziou potichu, za to šlo o poviedky, ktoré som roky publikoval vo viacerých periodikách a tam na ne čitatelia reagovali spontánne listami. V „O“ mám obľúbený text, ktorý čítam na besedách s deťmi – „O plagáte na stene, na ktorý sa deti veľmi

dobre chytajú“. Zo začiatku som po jeho čítaní dával deťom na besede semienka lípy. Hlavným hrdinom toho textu je totiž lipa. Ale neskôr mi semienka došli a už som bol lenivý ich opäť zbierať. Z toho obdobia sa mi však viaže milá spomienka, lebo mi jedna pani učiteľka slovenčiny rozprávala, ako jej syn pod vplyvom tejto poviedky mnou podarované semienko lípy zasadil a s láskou z neho vypestoval strom.

7 Zaujali ste však aj publicistikou. Ako vnímate potrebu spisovateľa zaujať postoj k aktuálnym otázkam a stvárniť ich vo svojej tvorbe?

Sú témy, ktoré vás chytia a už vás nepustia. Bez ohľadu na to, či ide o aktuálne otázky, alebo literárny príbeh. Momentálne žijem svojim posledným románom „Oskar ide do neba“, ktorý chce vydať Vydavateľstvo Matice slovenskej. Publicistika mi priniesla rad neopakovateľných zážitkov. Ako novinár som mal tú česť pripraviť pre televíziu rozhovor s dnes už svätou Matkou Teréziou, spoznal som Jána Pavla II. a množstvo ďalších osobností. K najdramatickejším zážitkom môjho života patrí skúsenosť s vojnou v krajinách bývalej Juhoslávie, odkiaľ som sa v roku 1992 vrátil s poetickým protivojnovým filmom „Tisíc malých princov“. Nakrútený bol len s deťmi vo vojne a vysielaný bol ešte počas existencie Československej televízie na spoločnom federálnom okruhu z Prahy. Chcel som nim zatriasť s ľudskými svedomím a ukázať, ako môže skončiť delenie štátu. Našťastie sa nič podobné Slovákom a Čechom neprihodilo. Tento film vo mne rezonuje celé roky.

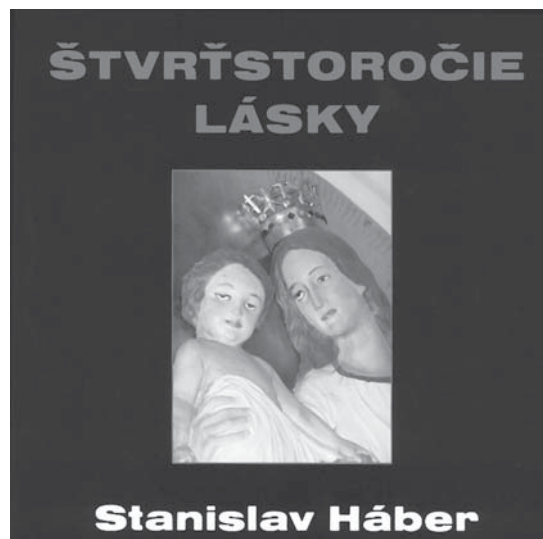
8 O spomínanom širokom zábere vašej tvorby svedčia popri dokumentárnych filmoch aj rozhlasové hry. Ktorú si najviac ceníte?

Jednoznačne „Londonov raj“. Reprizujú mi ju už hádam desať rokov. Je to hodinovka o podstate života Jacka Londona, ktorou bola drina. Tento spisovateľ sa mylne zaraďoval do sekcie dobrodružných románov. Ak sa povie London, každý si predstaví Aljašku, zlatokopov a psov. V skutočnosti bol London jeden zo zakladateľov mystického románu svojim dielom „Tulák po hviezdach“ a navyše utrápeným človekom. Mal obrovskú lásku v srdci a keď v roku 1916 zomrel, správy o jeho smrti zatienili aj skon najdlhšie vládnuceho panovníka cisára Františka Jozefa.

9 Aké máte plány na najbližšie obdobie?

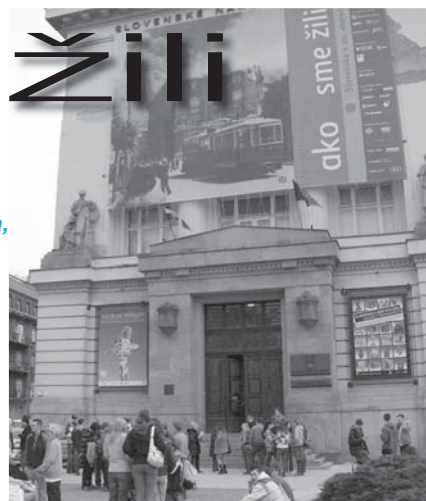
To je ťažká otázka. Vy sa ako autor môžete rozhodnúť, že niečo chcete dotiahnuť, dokončiť, prerobiť, upraviť, vyčistiť, dotvoriť a potom príde inšpirácia. Tá vám všetko prehodí. Zrazu žijete len aktuálnym textom. Preto si radšej nič neplánujem. Lebo viem, že nakoniec to všetko môže byť úplne inak.

Anna Papiežová

Ako sme žili

K osmičkovému roku pripravilo Slovenské národné múzeum v Bratislave v spolupráci s ďalšími inštitúciami vo svojej budove na Vajanského nábreží výstavu, ktorej cieľom je ukázať vývoj Slovenska ako krajiny, Slovákov ako národa, spoločnosti na Slovensku v dvadsiatom storočí. Výstava, ktorá je otvorená od polovice februára, kladie dôraz na civilizačné zmeny a ukazuje vývoj v tomto smere. Možno povedať, že je zostavená ako prechádzka dvadsiatym storočím. Divák na začiatku vstupuje do dvadsiateho storočia a na konci z neho vychádza s tým, že má ucelenú predstavu o uplynulom storočí. Jednotlivé miestnosti sú komponované ako chronologické celky, dané politickým vývojom. Všetky časti sú sprevádzané krátkym výstižným textom, ktorý je použitý všade tam, kde nie je možné veci vysvetliť trojrozmerným či obrazovým materiálom. Tieto texty výstavu spájajú a tvoria akýsi informačný „most“.

Od 7. júla k nej nepriamo pribudla výstava o vede a technike, kde môžu návštevníci vidieť starú embéčku, tatrmatku, horské slinko a podobné výrobky každodenného života našich ľudí v dvadsiatom storočí. Chronologicky je výstava členená na sedem častí. Začiatok storočia do roku 1914, prvá svetová vojna a vznik Československej republiky, prvá Československá republika (1918-1938), od autonómie po koniec vojny (1938-1945), povojnové obdobie, nastolenie komunistického režimu a pokus o reformu (1945-1968), „normalizácia“, pád komunistického režimu a obnova demokracie (1968-1989-1992), záverečnú časť tvorí Slovenská republika – Európska únia (1993-2004).

Zimná záhrada je venovaná médiám, je kvázi kaviarsky zariadená, stolíky so stoličkami, kde možno v sede pozorovať videozázbery z rôznych pohľadov dokresľujúcich Slovensko v dvadsiatom storočí. Vo vitrínach sú vystavené

večerné šaty, na stípoch plagáty, ktoré pozývajú na koncerty, divadelné predstavenia.

Veľa ľudí zaujme interiér triedy ľudovej školy, na ktorú si ešte mnohí návštevníci pamätajú z päťdesiatych rokov (ba i šesťdesiatych rokov). Podobne izba panelákového bytu zo sedemdesiatych rokov. Autorom sa podarilo zhromaždiť prakticky všetok dostupný filmový materiál spred roku 1918, ale i z obdobia prevratu. Zaujímavý filmový materiál je z obdobia slovenského štátu. Unikátne dokumenty, napríklad vyhláška starostu mesta Komárno o novej štátnej hranici zo začiatku roku 1919, szálássyho plagáty, pierko z klobúka z volieb Milana Hodžu, dobové peniaze, vyznamenania, mnohé unikátne pohľadnice, družstevné plagáty z päťdesiatych rokov. Napríklad „Včas sme sklúdili, vymlátili a odvádzame štátu“. Je otázkou, či boli autori plagátu takí hlúpi, alebo naschvál to doslovne

preložili z češtiny neexistujúcim výrazom, aby našťvali čo najviac ľudí. Vôbec výber plagátov, či už politických, kultúrnych, je svedectvom, aký význam vo svojej dobe pripisovala propaganda plagátu.

Na výstave možno vidieť i veľa originálov obrazov slovenských maliarov zo zbierky Slovenskej národnej galérie, ktoré vhodne dokresľujú dobu, či už v interiéroch mestských bytov, alebo svet slovenskej dediny.

Mimoriadne vydarená výstava, ktorá sa teší veľkej pozornosti návštevníkov, patrí azda k najnavštevovanejším výstavám v histórii Slovenského národného múzea, je otvorená do 28. októbra. Takže návštevníkovi letnej Bratislavy skutočne odporúčam ísť sa tam pozrieť, aj keď jej prehliadka vyžaduje svoj čas, ale radosť z poznania, ktorý prináša, je tou najlepšou odmenou.

Vojtech Čelko

Európska cena pre Liptovskú Tepličku

Liptovská Teplička je druhou najkrajšou obcou Európy. V desiatom ročníku súťaže o Európsku cenu obnovy dediny ju dokázala predbehnúť len obec Sand in Taufers z Talianska.

Obec pod Kráľovou hoľou, ležiaca na hranici regiónov Liptov, Spiš a Horehronie, sa do európskej súťaže prebojovala ako držiteľ titulu Dedina roka 2007. „Podľa

hodnotenia komisie sme zabodovali predovšetkým všestranným rozvojom obce, ale napríklad aj tým, že na našich lúkach a pasienkoch už viac ako pätnásť rokov ekologicky hospodárime,“ hovorí starosta obce Jozef Mezovský.

Ďalšie body získala rázovitá obec aj zachovávaním tradícií v architektúre, ale napríklad aj novátorským

prístupom pri vyučovaní žiakov v miestnej škole. Určite nie nezanedbateľným kladom obce boli podľa starostu Mezovského aj zistenia hodnotiacej komisie o živote rómskej komunity v obci. Tá tvorí štvrtinu miestnych obyvateľov a samospráva sa ich snaží rôznymi spôsobmi aktívne zapájať do života obce a nie vyčleňovať. „Nič sme pred nimi nezakrývali a otvorene sme hovorili napríklad o tom, že tí, čo sa chcú prispôsobiť a pracujú, sa majú oveľa lepšie ako tí neprispôsobiví,“ dodáva Jozef Mezovský.

Liptovská Teplička zabodovala aj napriek tomu, že hodnotiacia komisia pri jej návšteve pred časom prežívala aj strach. Komisári dorazili do obce pre pokazený navigačný systém o štyri hodiny neskôr. „Je to nádherná obec, ktorej budúcnosť je najmä v tradičnom poľnohospodárstve a turistickom ruchu,“ hodnotil počas návštevy člen komisie a starosta holandského Workumu Johan W. Boekhoven.

Zástupcovia Tepličky si ocenenie prevezmú koncom septembra v holandskej obci Koudum, ktorá vyhrala predchádzajúci ročník súťaže. Ako dodal Jozef Mezovský, bude to pre nich aj príležitosť prezentovať obec na veľtrhu európskych sídiel či workshopoch, ktoré budú súčasťou vyhodnotenia jubilejnej európskej súťaže.

(sd)

Kráľovné belcanta v Semperovej opere

Vychýrená Semperova opera v Drážďanoch, jedno z najvýznamnejších hudobných divadiel v Európe – popri milánskej La Scale a neapolskom opernom divadle San Carlo – vstupuje v tejto sezóne do 460. výročia svojho trvania. Spolu so Saskou štátnou kapelou sa chystá na veľkolepé oslavy. Na úvod tejto významnej udalosti pripravili cyklus vystúpení najvýznamnejších spevákov súčasnosti. V tomto umeleckom cykle zaznejú koncerty a opery v podaní vrcholných sólistiek dneška. Do koncertného stvárnenia Donizeteho diela „Lucia di Lammemoor“ pozvali Drážďany slovenskú sólistku Editu Gruberovú a Drážďanskú štátnu kapelu. Kráľovná belcanta zaznamenala v saskej metropole obrovský úspech. Medzinárodná kritika ju označuje za „úžasný zázrak, ktorý svojou fantastickou bravúrou okúzľuje až k zblázneniu“. Iný kritik ju suverénne označuje „prima-donna absoluta“. Partnami E. Gruberovej v Drážďanoch boli Taliani Massimo Canaletto (Enrico) a Stefano Secco (Edgardo). Podľa ďalších odborníkov, ktorí jej spolu s publikom pripravili nekonečné ovácie, žiaril celý operný večer strhujúcim výkonom slovenskej speváčky. Ďalším lákavým večerom kráľovien belcanta v Semperovej opere má byť vystúpenie španielskej opernej sopranistky Daniele Barcelony v Donizeteho opernom diele La Favoritta.

(jv)

Smetanova Litomyšl bez dažďa a bez príkras

Medzinárodné kultúrne festivaly majú svoje vzostupy a pády, ale aj miesta, ktoré ich umelecké postavenie charakterizujú. Rakúsko má Salzburg, Bavorsko Bayreuth, Francúzsko Avignon. Na pomedzí Čiech a Moravy sa do tejto oblasti snaží preniknúť Smetanova Litomyšl. Tieto miesta hudobného a divadelného snaženia v priebehu svojho ustáleného repertoáru vytvárajú obraz vrcholného európskeho interpretačného diania, ktoré si robí nárok stať sa určovateľom súčasného hudobného života a umeleckých smerov celého kontinentu. Zaradiť sa do tejto línie nie je pochopiteľne jednoduché.

Hudobný a operný festival Smetanova Litomyšl, ktorý je u nás vedľa Pražskej jari bezpochyby jediným ambicióznym kandidátom vážnej hudby na spomínanej európskej úrovni, dal svojim tohtoročným jubilejným ročníkom zreteľne najavo, že to so svojim úsilím myslí vážne. Po rokoch improvizovaného a umelecky rozdielného hľadania, urobila Smetanova Litomyšl rozhodný krok vpred. K svojmu umeleckému profilu, ktorému sa chce v budúcom období zásadne priblížiť, vykročila hneď niekoľkými sľubnými umeleckými aspektmi. Pri zväžení všetkých pozitívnych okolností a finančných rizík zaznamenáva tento festival vzostupný trend. Nepochybne k tomu dopomohla udelená záštitá a sponzorská pomoc Európskej únie, ktorá sa rysuje aj v budúcich rokoch. Smetanova Litomyšl prenikla do povedomia významných európskych kultúrnych metropol.

Päťdesiaty ročník festivalu Smetanova Litomyšl ukázal, že navzdory všetkým pokusom a reorganizáciám miestneho rázu (často aj s vládnu pomocou) má tento festival zdravé korene a vynikajúce tradície plné energie. Spája v sebe skúsenosti, sebavedomie a čisté úmysly, obetavú zrelosť a túžbu zaradiť sa medzi najlepšie prehliadky vážnej hudby v našej republike. Spolu so slovenskou hudobnou oblasťou je vážnym dedičom kultúrneho bohatstva, ktoré treba rešpektovať a umožniť mu prežiť i v budúcich generáciách. Za tieto hodnoty si zaslúži podporu predovšetkým slovenských kruhov i zahraničných partnerov, s ktorými ho spája umelecká snaha a hudobné perspektívy. Festival je schopný reprezentovať veľké dielo a osobnosti českých a slovenských interpretov, skladateľov.

Pri uvedomení si týchto hodnôt chce Smetanova Litomyšl naväzovať na tie hodnoty, ktoré vytvárajú samostatnú kapitolu európskeho hudobného dedičstva.

Jiří Vitula

Inšpirovaná Zemplínom

Býva šťastím pre človeka, ak je obdarený talentom a vie ho patrične zúročovať pre vlastné potešenie i pre potešenie okolia, ktoré ho obklopuje. Tak je tomu v prípade dnes už známej výtvarníčky Ľudmily Lakomej-Krausovej.

Je absolventkou odboru výtvarná výchova Pedagogického inštitútu v Prešove, členkou Slovenskej výtvarnej únie, doktorkou výtvarnej pedagogiky, účastníčkou mnohých medzinárodných plenérov a sympózií v Maďarsku, Poľsku, na Ukrajine i na Slovensku. Svoju tvorbu prezentovala na desiatkach kolektívnych a individuálnych výstav v Maďarsku, Poľsku, Rakúsku, vo Francúzsku, Taliansku, v Čechách, Nemecku, na Ukrajine, v Rumunsku a na Slovensku.

Vyrastala v rázovitej obci Veľké Zalužice, kde maliarkini rodičia boli učiteľmi. V škole sa rozvíjali čulé kultúrne aktivity. Prichádzali sem mnohí významní kultúrni dejatelia, s ktorými prichádzala do styku. Boli to napríklad Karol Plicka, ktorý prvý zaznamenal pieseň Ej, zalužické poľo, Martin Benka, Dezider Kardoš, Bartolomej Urbanec, maliarka Anastázia Mierušová-Čunderlíková a ďalší. To predznamenovalo jej umelecké dianie. Podporilo ho už spomínané vysokoškolské štúdium a doktorát, čo ešte viac umocnilo jej výtvarné cítenie. Odborníci poukazujú na to, že tvorba Ľudmily Lakomej-Krausovej je obrazom vlastnej duše, neopakovateľným vyznaním lásky všedným krásam sveta, poetickým pohľadom na život. Vo svojej tvorbe autorka prežíva radosť i bolesť zo stretnutí s prírodou, výtvarmi ľudského ducha, ktoré predznamenávajú naše bytie a vedomie. Obdobie maliarkinho začiatočného tvorivého hľadania neskôr vystriedala nová tvorivá vitalita. Charakterizoval ju fakt, že maliarka zmenila zaužívané výtvarné postupy a dospela k tvorivej skratke, k zobrazeniu torza maľovaného motívu s posunom do sféry postmodernity a abstrakcie. I napriek tomu Zemplín ostal i naďalej východiskom aj cieľom jej výtvarného smerovania, rozhodujúcou silou v napredovaní jej umeleckého ducha, stvárnjúceho človeka a prírodu. Z diel Ľudmily Lakomej-Krausovej vyžaruje sila emócií. Vyjadruje ju v poetizácii krajiny, zátišia či figurálnej maľby. Jej krajina či zátišie vyznieva ako projekcia citov a pocitov s vlastným rukopisom a farebnou funkciou. Farba jej umožňuje vyjadriť tie najnútoťnejšie pocity. Plní expresívno-emocionálnu funkciu a súčasne vytvára krásu i harmóniu tvarov v kompozícii jednotlivých diel. V súčasnej kríze hodnotovej orientácie človeka sú zvlášť aktuálne autorkine diela, ktoré presvedčivo tlmočia jej lásku k tradičnému zemplínskemu folklóru, k dreveným kostolíkum východných cirkví či k cyrilometodskému odkazu. Objavuje neopakovateľné scenérie Zemplína i štylizované kvetinové zátišia. V nich nedominuje realita zobrazeného, ale autorkine dojmy, ktoré stvárnjú voľným rukopisom s vynechaním detailu. Námety nachádza denne v pestrej palete svojich dojmov a zážitkov z vlastného života i duchovného sveta. Stvárnjú ich rôznymi výtvarnými technikami, ako je najmä maľba, kresba, grafika, textilná tvorba – gobelín, art protis v rôznych umeleckých žánroch, predovšetkým v krajine, v zátiší, portréte, vo figurálnej a abstraktnej maľbe. Jazykom citov, liekom duše i nekonečnou stupnicou zážitkov Ľudmily Lakomej-Krausovej je láska k hudbe. Hudobnými a tanečnými variáciami, ktoré stvárnjú na plátne, vyjadruje svoje dojmy i obdiv k zemplínskej ľudovej piesni a jej prostredníctvom i ku všetkým prejavom

nášho tradičného folklóru. Nezastupiteľné miesto v jej tvorbe má už spomínaná ľudová architektúra drevených kostolíkov a sakrálne motívy. V sakrálnej tvorbe našla svojský umelecký výraz, farebnosť a špecifický maliarsky rukopis. Bez pozitívneho ohlasu v tvorbe Ľudmily Lakomej-Krausovej neostali ani jej pobyty na medzinárodných plenéroch či sympóziách, ktoré posunuli autorkinu tvorbu v teritoriálnom zacielení tvorby za rámec Zemplína. Tak vznikli cykly kostrímskych, karpatských

či gyöngyovských impresií. V nich autorka vyjadrila svoje humanistické pocity a naplnila ich láskou vo vzájomných ľudských i tvorivých vzťahoch.

Anna Papežová

Diaľnice na Slovensku vydali poklad

Človek sa vie vďaka diaľnici bleskovo presunúť v priestore, no niekedy to s jej pomocou dokáže aj v čase. Nejde pritom o hodiny, ale tisíce rokov. Dôkazom je najväčší slovenský bronzový poklad spred takmer štyroch tisícročí, ktorý archeológovia objavili na mieste budúcej autostrády.

Zbierku predmetov nájdených na diaľničných úsekoch z celého Slovenska vystavuje Ponitrianske múzeum v Nitre. Vitríny ukrývajú črepy a kúsky slovenskej histórie od bronzovej doby až po 16. storočie. Je zaujímavé, že všade tam, kde sa dnes v štyroch pruhoch rútia autá a kamióny, boli kedysi ľudia. A zda aj rýchle cesty – svedčia o tom nálezy podkov.

Za sklom odpočívajú lebky, starodávne nožnice, zámky, šperky a nádoby. Jedna veľká urna má v sebe plno zelených pokrútených ženských ozdôb. Ďalšie náramky a náhrdelníky sa hadia vókol nej. Takmer 1 800 rokov pred našim letopočtom na mieste, kadiaľ vedie úsek rýchlostnej cesty blízko obci Figa a Stránska, ich zrejme vyrobil nejaký remeselník a odložil. „Ide o dosiaľ najväčší nález z bronzovej doby na Slovensku. Hodnotu má naozaj veľkú, ťažko vyčísliteľnú,“ povedal riaditeľ múzea Anton Šteško.

Bronzový poklad pritom zrejme nebude jediný, ktorý budúce diaľnice ukrývajú. Do dvoch rokov sa má postaviť približne 150 kilometrov autostrád. Archeológovia si chystajú lopaty a metličky, najmä v nitrianskom regióne.

V tejto lokalite našli pred rokmi pravdepodobne jednu zo stôp, ktorú na slovenskom území zanechali byzantskí vierozvestovia Konštantín a Metod – vzácnu slonovinovú skrinku – pyxidu. „Pochádza z Ríma a cez Dunaj sa dostali zrejme len dva takéto predmety. Odkladali sa do nich šperky, neskôr kresťanské relikvie. Mohlo by ísť o dar byzantského cisára veľkomoravskému vládarovi Rastislavovi,“ vysvetlil Anton Šteško. Pyxidu objavili bádatelia náhodou, pri opravě vodovodného potrubia. (aba)

BNIMIK/ARCHIV

Kodifikácia slovenského jazyka

Hymnickou piesňou „Kopala studienku“ vyvrcholili prostred júla v Hlbokom celoslovenské oslavy 165. výročia kodifikácie spisovného slovenského jazyka. Popoludní zavítala do obce delegácia na čele s predsedom vlády SR Robertom Ficom a ministrom vnútra Robertom Kaliňákom, ktorí si uctili pamiatku Jozefa Miloslava Hurbana položením vencov na jeho mohyle. Premiér nezabudol ani na lipku, ktorú zasadil počas vlnajších osláv a výdatne ju polial vodou.

V sprievode starostu Hlbokého Pavla Holejšovského sa potom presunuli na miestne školské ihrisko, kde si vypočuli pásmo zostavené z národných básní a piesní v podaní Juraja Sarvaša a mužského spevokolu Rodokmeň. Báseň „Proglas“ zarecitoval v starosloviencine herec Jozef Šimonovič. V krátkom príhovore predseda vlády zdôraznil potrebu národného povedomia a úcty k nášmu materinskému jazyku.

V dňoch 11.-16. júla 1843 sa Ľudovít Štúr, Michal Miloslav Hodža a Jozef Miloslav Hurban stretli na Hurbanovej evanjelickej fare v Hlbokom. Predstavitelia mladej generácie evanjelických vzdelancov prerokovali podobu spisovného slovenského jazyka. Kodifikovaním spisovnej slovenčiny štúrovci nadviazali na katolíckych bernolákovcov, ktorí uzákonnili na základe kultúrnej západoslovenčiny prvýkrát spisovný jazyk. (ta)

Kosba ohrozuje niektoré druhy vtáctva

V týchto dňoch sa končí na Slovensku kosenie lúk, a tak ohrozené druhy ako chrapkáč poľný majú čoraz menej vhodných biotopov na bezpečné prežitie. Viaceré druhy vtáctva poľnohospodárskej krajiny sú závislé od doby kosenia lúk. Svoje hniezda totiž stavajú na zemi a mláďatá vodia skryté v poraste tráv a obilja, čo je hlavnou príčinou ich častého zranenia a usmrtenia počas získavania sena.

Prispieva k tomu aj nevhodné kosenie, keď traktor postupuje od okraja lúky do stredu, kde sú postupne vytlačané

nevzletné mláďatá a tak s poslednými pruhmi nepokosenej trávy môžu byť kosačkami usmrtené malé „kuriatka“ alebo dospelé vtáky.

Chrapkáče sú sťahovavé druhy a priletajú k nám zväčša až v máji. Na úspešné vyhniesenie potrebujú dva mesiace. Počas obdobia, keď chrapkáče vodia svoje mláďatá, nastáva aj vhodný termín kosenia lúk. Pohybom poľnohospodárskych mechanizmov po lúkach sú zničené nielen hniezda, ale usmrtené nielen mláďatá chrapkáčov, ale aj prepelíc,

bažantov, srnčiat, zajacov a ďalších menších živočíchov, obývajúcich prostredie lúk a poľí. „Existuje však jednoduchá možnosť ako tieto dopady zmierniť,“ hovorí Miroslav Demko, riaditeľ Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko a dodáva: „Stačí začať lúku kosiť od stredu a postupovať k okraju. Tak možno zachrániť až 30% chrapkáčov.“ Toto opatrenie pomáha aj srnčiatam, zajacom alebo iným živočíchom lúk a poľí.

Najlepšie je však ponechať časť lúky nepokosenú aspoň do augusta. Môže to byť okraj na zle prístupnom mieste, mokraď alebo iné miesta s nižšou kvalitou tráv, ktoré chrapkáče a iné vtáky radi využívajú a zároveň pre poľnohospodárov neznamenajú až také veľké straty. V niektorých chránených vtáčích územiach sú tieto opatrenia zakotvené aj v samotných vyhláškach. Napríklad na chránenom vtáčom území Horná Orava bola takto v roku 2008 po dohode s poľnohospodárskymi družstvami v Oravskej Lesnej a Lokci zabezpečená ochrana pätnástich lokalít. Opatrenia na ochranu sú zahrnuté aj v Programe rozvoja vidieka SR 2007-2013 v rámci agro-environmentálnych schém, kde pri zabezpečení vhodných podmienok pre vybrané druhy vtáctva môžu poľnohospodári čerpať finančné prostriedky. „Sme radi, že poľnohospodári môžu dostať platby aj za opatrenia na ochranu vtáctva a ponúkame im pomoc pri získavaní informácií alebo aj pri príprave žiadosti,“ hovorí Miroslav Demko a pokračuje: „Tieto opatrenia sa však dajú uplatniť len vo vyhlásených chránených vtáčích územiach, preto je potrebné, aby Ministerstvo životného prostredia čím skôr vyhlásilo aj ostatné CHVÚ. Zabezpečí sa tak náležitá ochrana druhov, ako aj možnosť čerpania prostriedkov pre poľnohospodárov.“

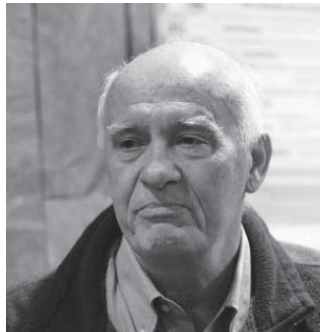

Na Vysokej škole múzických umení v Bratislave vyštudoval v roku 1964 dramaturgiu a potom pracoval ako dramaturg v Slovenskej televízii. V roku 1968 bol spoluzakladateľom slovenskej alternatívnej scény Divadlo na Korze a stal sa jej umeleckým šéfom. Počas troch rokov existencie tejto scény inscenoval päť titulov (napríklad „Čakanie na Godota“, „Môj úbohý Marat“ a iné).

Po zrušení Divadla na Korze v roku 1971 až do roku 1987 pôsobil ako dramaturg a režisér na bratislavskej Novej scéne, v roku 1988 začal pracovať v Slovenskom národnom divadle. Na prelome 80. a 90. rokov pôsobil ako hosťujúci režisér v pražskom Národnom divadle (1990 Václav Havel „Záhradná slávnosť“) a ako hosťujúci režisér v Divadle na Vinohradoch (1992 P. Corneille „Cid“). V rokoch 1993-1999 bol riaditeľom pražského Činoherného klubu.

Sedemdesiatny

Režisér, dramaturg a pedagóg, popredná osobnosť súčasného slovenského divadelníctva, profesor Vladimír Strnisko, sa narodil 19. mája 1938 v Martine, takže pred časom oslávil 70. narodeniny.

Počas svojej kariéry sa zúčastnil na viacerých festivaloch v zahraničí, režíroval v Maďarsku, Poľsku, Juhoslávii i v Amerike.

Z mnohých Strniskových inscenácií môžeme spomenúť hry: „Keď sa mačky hrajú“ (Divadlo SNP v Martine krátko po roku 1971), inscenáciu Goetheovej hry „Clavigo“, od Schillera „Úklady a láska“, od Shaffera „Amadeus“, Ostrovského „Aj hlupák sa spáli“, Molièrovho „Don Juana“ či Gogoľove „Mŕtve duše“. V SND režíroval napríklad hru „Samovrah“ od Erdmana, od Hamptona-Lacoseho „Nebezpečné vzťahy“, od Sartra „S vylúčením verejnosti“, Canettiho „Svadbu“. V súčasnosti na doskách SND pripravil Dostojevského hru „Cudzí žena a muž pod posteľou“ i Besseho hru „Riaditeľia“.

V Prahe sa hral Williamsov „Sklenený zverinec“ ešte s Věrou Galatíkovou v hlavnej úlohe a čierna komédia Edwarda Albeeho „Koza alebo Kto je Sylvia“ s hercami Oldřichom Kaiserom, Dášou Bláhovou a Jiřím Lábusom.

Je o ňom známe, že spolupracoval predovšetkým s hercami generácie i názorovo spriaznenými (Martin Huba, Marián Labuda, Magda Vášáryová, Stanislav Dančiak, Milan Lasic, Július Satinský). Na javisku sa snažil uskutočňovať to, čo pokladal za zmysluplné: prostredníctvom divadelného textu a herca akési „stretnutie k očiste“, stretnutie s divákom, ktorý tomuto úsiliu rozumie.

Svoje vedomosti dlhé roky odovzdáva študentom na VŠMU. Medzitým získal titul docenta (1989) a v roku 1998 ho vymenovali za vysokoškolského profesora. (tr)

Tenistka Janette Husárová zbiera tituly

Cornetová bola náhrada

„Pôvodne sme s Alizé ani nemali hrať spolu. Na Wimbledon sa som dohodla s Polkou Radwanskou, lenže Agnieszka ochorela. Narýchlo som si musela hľadať novú partnerku,“ opisovala 34-ročná Janette Husárová situáciu. „Pozornosť som upriamila na Cornetovú. Má bojovné srdce, vyžaruje z nej pozitívna energia a vie hrať na behndovej strane. Rýchlo sme na kurte našli spoločnú reč. Celý týždeň sme sa bavili tenisom.“

Slovenská fedcupová reprezentantka vyhrala turnaje na okruhu WTA od roku 1996 s 15 rôznymi spoluhráčkami, najviac (po štyri) ich dosiahla v sezóne 2002 s Jelenou Dementievovou a predtým s Tathianovou Garbinovou. „Najcenejší pre mňa zostane titul majsterky sveta s Ruskou Dementievovou v Los Angeles krátko na to, ako sme na Kanárskych ostrovoch vystúpili so slovenským tímom na vrchol v Pohári federácie,“ spomínala na najlepší rok 2002.

Šesť operácií kolien

Husárová je teraz v deblovom rebríčku na 27. mieste. V roku 2003 však bola tretia. V tom čase sa aj v dvojhre dostala na 31. miesto, no pribrdzili ju zranenia. Ľavé aj pravé koleno jej operovali po tri razy. Inú hráčku

by ťažké lekárske zákroky možno odradili od profesionálneho tenisu.

„Radšej by som hrala dvojhry, no kolená mi to už nedovolia,“ priznala neveselo. „Vo štvorhre sa predsa len toľko nenabehám. Aj na tréningu si musím dávať pozor, aby som zaťaženie neprepískla. A viac času musím venovať regenerácii, odychu.“

V Budapešti nebol na oslavy čas, hoci v zárobkoch prekročila hranicu dva milióny dolárov. Rýchlo sadla za volant svojho auta, večer už bola doma v Bratislave. A po masáži ju na druhý deň čakala päťstokilometrová cesta na ďalší turnaj do alpského Bad Gasteinu. Jej spoluhráčkou v Rakúsku bola česká ľaváčka Iveta Benešová.

V Pekingu s Hantuchovou

V Sydney 2000 hrala s Karinou Habšudovou a po Aténach 2004 si opäť zopakuje štart s Danielou Hantuchovou. „Neznepokojujem sa, že s Danielou nehrám pred Pekingom žiadny turnaj,“ uviedla. „Veľmi dobre sa poznáme, na zohranie nám postačí pár tréningov.“

Husárová sa dostala na olympijský turnaj zásluhou vysokého renkingu. „Do Číny nepocestujem po prvý raz, ale v Pekingu som ešte nehrala,“ prezradila. „Na minulých olympiádach som so spoluhráčkami nedosiahla viac ako druhé kolo. Teraz chcem ísť ďalej. A to by sme potom už neboli ďaleko od medaily.“

Ondrej Gajdoš

Keď v sezóne 1991 vstúpila slovenská hráčka Janette Husárová do profesionálneho tenisu, Francúzka Alizé Cornetová mala jeden rok a doma v Nice sa učila chodiť. Nedávno stáli bok po boku vo štvorhre na antukovom turnaji v Budapešti a vybojovali titul. Cornetová bola v Maďarsku dvojnásobne úspešná, vyhrala aj v singli. Rovnako aj vo štvorhre si pripísala premiérový titul, kým Husárová sa tešila v debli už z 24. prvenstva na okruhu WTA.

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR		
ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Plzeň	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Poslucháčsky portrét Juraja Jakubiska

Kto si rád dopraje prirodzený humor, iste si nezabudne vždy v utorok pred deviatou večer naladiť na televízore ČT jednotku, aby od samého začiatku stíhol reláciu Všetchnopárty. Témou poslednej predprázdninovej premiéry bola práca divadelných a filmových režisérov. Autor tejto publicistickej trištvrtehodinovy Karel Šíp si sem-tam na debatu pozve aj slovenského herca, speváka či iného umelca. Hostami tejto relácie však boli iba Slováci: Juraj Jakubisko, Emil Horváth a Juraj Deák.

Prvý, podľa zaužívaného zvyku hlavný, hosť prišiel na javisko – ako inak – vo svojom príslovečnom čiernom klobúku so širokou stredou. „Fajnšmekrom“ v oblasti kultúry je známe, že Juraj Jakubisko nie je žiadny rečník, čo iste postrehol i náhodný divák. Režisérovo rozprávanie o práci s filmovými hercami, kameramanmi, osvetľovačmi a ostatným technickým personálom bolo nesporne zaujímavé, na „prísne ucho“ však nedobre pôsobilo, že chvíľu hovoril v slovenčine a chvíľu zasa v češtine. Diváka, v hľadisku divadla i pri televízore, zaujal najmä rozprávaním o zážitkoch tvorivého tímu počas štyroch rokov nakrúcania viac než 300-miliónového historického veľkofilmu o „krvavej čachtickej panej“.

Emil Horváth, ktorý hrá i režiruje na Slovensku a rovnako i v Česku, vtípom príliš neoplyva. V jeho dialógu s bavičom divák nezaznamenal napríklad ani skromnosť (akú stále prejavovali ďalší dvaja hostia). Sympaticky však vyzneli jeho spomienky na rodičov, najmä na otca – herca martinského divadla, evidentná synovská úcta a láska k nemu. Čo si však zaslúži vysoké hodnotenie, je jeho kultivovaný, priam vzorový slovný prejav (na aký si v mediálnych rozhovoroch českí herci – s výnimkou tých starších – príliš nepotrpia).

V tomto programe jediným účinkujúcim (okrem Karla Šípa, samozrejme, ktorému zrejme už v kolíske sudičky nadeliili humor a šarmantnú pohotovosť v reči), bol menej známy mladý režisér Juraj Deák. Na zvedavé otázky odpovedal síce po česky (žije tu už viac rokov), ale je Slovák. Jeho emotívne, živé rozprávanie o svojich umeleckých neúspechoch v Bratislave a oceňovaní jeho režisérskych práce v Prahe sa príjemne počúvalo, najmä keď ho doplnil aj adekvátnou gestikuláciou pri historických zo skúšok a pri predstaveniach vo „svojom“ Divadle na Fidlovačke. Táto relácia bola o to zábavnejšia, že sa v nej nedbalo na zaužívané pravidlá – „spovedani“ si navzájom skákali do reči, pričom i poznámky prvých dvoch hostí sršali vtípom.

Rozhovor s Jurajom Jakubiskom sme si mohli vypočuť i vo verejnoprávnom rozhlase na jednotke hneď na druhý deň po otvorení 43. karlovarskeho Medzinárodného filmového festivalu – v nedeľu dopoludnia. ČRo rozhovoru venoval celú hodinu a poslucháči sa v ňom dozvedeli o tomto i vo svete uznávanom filmovom režisérovi azda všetko. Na otázky (i na tie „menej múdre“ telefonické) odpovedal uvoľnene, so sebaironických nadhľadom tak, aby boli poslucháči Rádiožurnálu spokojní. Prispelo k tomu azda aj večerné predpremiérové uvedenie jeho veľkofilmu „Bathory“ a čerstvé ocenenie za jeho celoživotný prínos svetovej kinematografii, ale predovšetkým prítomnosť jeho manželky – herečky a manažérky Deany Horváthovej v rozhlasovom štúdiu. Sympaticky vyznelo vyslovenie jeho obdivu a úcty k nej a priznanie, že bez Deaninej podpory a producentskej pomoci by sotva vytvoril filmy, ktoré sa i dnes premietajú vlastne po celom svete.

Jolana Kolníková

Vydavatelství MAC
spol. s r.o.

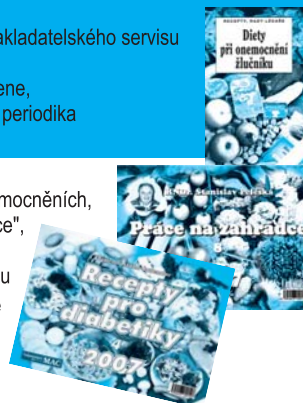
U Plynárny 85/333, 101 00 Praha 10
tel.: 272 016 622, fax: 272 016 638
e-mail: vydavatelství@mac.cz

Nabízí

- **zajištění** kompletního vydavateľsko-nakladateľského servisu foto, grafická úprava, tisk, správa předplatitelského kmene, distribuce předplatitelům pro periodika i knižní publikace

• **vlastní produkci**

50 druhů diet při nejčastějších onemocněních, stolní kalendáře "Práce na zahrádce", "Recepty pro diabetiky", knihy s hobby a sportovní tematikou
Více o nás a našich titulech včetně možnosti pohodlného nákupu v našem e-shopu, naleznete na www.mac.cz

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť. Jedno číslo vás bude stáť len 10Kč (na Slovensku 10Sk), pričom cena vo voľnom predaji je 18Kč (Sk)! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!! Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Například za september 2008 až december 2008 zaplatíte 4 x 10 = 40 Kč (Sk).

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednáte telefonicky), my vám zasielame magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženku, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:
Písomné objednávky:
Vydavatelství MAC, s. r. o.
U Plynárny 85,
101 00 Praha 10
Telefonické objednávky:
272 016 638

Predplatné v SR:
Písomné objednávky:
Magnet-Press Slovakia,
P. O. Box 169, Teslova 12,
830 00 Bratislava
Telefonické objednávky:
244 454 559, 244 454 628

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť listok s vaším IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2006 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhradte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR
OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

.....
meno a priezvisko

.....
adresa (vrátane PSČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

.....
podpis

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,
Magazín Slovákov v ČR, č. 8/2008

Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777
Vydavateľstvo: Vydavatelství MAC, spol. s r. o., U plynárny 85, 101 00 Praha 10
Adresa redakcie: Salmovská 11, 120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483
tel./fax, záznamník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net
Šéfredaktorka: Naďa Vokúšová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,
grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Ľuba Svárová
Inzerciu prijíma redakcia
Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distributéri
Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR
Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepny závod Praha,
č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535,
Vyšlo 1. 8. 2008

Redakčná rada:

Anton Baláž, Ladislav Ballek (predseda), Vojtech Čelko, Lubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytko, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Naďa Vokúšová, Gabriela Vránová

Bohuslav Zábaj Kulhavý

V minulom a tomto roku generácia „40-tych rokov“ nestačila osláviť všetky jubileá, dokonca ani tých, ktorí sú ešte plní tvorivých síl a nápadov. Jedným zo sedemdesiatnikov je i Bohuslav Zábaj Kulhavý.

Jeho životné peripetie (preto i umelecké), boli takmer neuveriteľné. Koniec koncov ako mnohých jeho generačných súputníkov.

Štátnu ľudovú školu vychodil v rodnej obci, stredoškolské štúdiá absolvoval v Liptovskom Mikuláši. V 50-tych rokoch odišiel do Martina. To, že si ho vybral za miesto svojho pôsobenia, bolo cieleňé. Pôsobili tu Martin Benka, Ľudovít Fulla, M. A. Bazovský – najväčšie osobnosti slovenskej moderny, čo bolo pre mladého maliara rozhodujúce. Neskôr začínajú jeho kontakty (aj súkromné štúdium) s Andrejom Barčíkom a Milanom Lalahom. Barčíkovo dielo ovplyvnilo najmä Kulhavého grafickú a kresliarsku tvorbu, i keď grafika sa – na rozdiel od kresby – nestala jeho doménou. V roku 1964 odchádza do Bratislavy a tam sa už venuje maľbe. Rodinné osudy ho zaviali do USA, čo nikto, ani on sám, nepredpokladal. I keď začínal ako „kráľ jahôd“ (upozornil totiž na seba, keď pracoval vo Westporte v predajni so zeleninou a ovocím – jahodovým happeningom – staval z nich pyramídy a rôzne výtvarné obrazce, čo majiteľovi mimoriadne dvíhalo zisky, ale zároveň na seba upozornil umelecké kruhy). Americká „krvná skupina“ mu dobre padla. Sám hovorí, že vo Westporte dosiahol za celé dva roky viac ako v Československu za celý život. Pobyt v USA mu dal istotu, že ide správnou cestou. Veď koľko maliarov sa môže pochváliť certifikátom kvality svojej tvorby z Metropolitan Museum of Art?

Vďaka pobytu vo Westporte sa zaraďuje k maliarom, ktorí presadzujú vo svojej tvorbe postmodernizmus všetkých stupňov. Autor sa vyjadruje k problémom, ktoré sú symptomatické pre modernú dobu a postavenie človeka v nej. Zaujímajú postoj k pozitívnym i negatívnym stránkam pretechnizovanej spoločnosti. Vďaka svojim skvelým znalostiam dejín výtvarného umenia môže skutočnosť konfrontovať priamo v obrazoch so svetovým výtvarným umením. Je tak trocha „osamelým bežcom na dlhé trate“, pripomínajúcim českého Jiřího Koláře (i keď len v maliarskej podobe).

B. Z. Kulhavý je všestranný, zaoberá sa maľbou, kresbou, grafikou, tvorí plagáty, zaoberá sa grafickou logistikou, svoje umelecké postoje a názory publikuje knižne.

Od svojej prvej samostatnej výstavy v roku 1963 vystavoval na viac ako 40 samostatných výstavách a 50 výstavách kolektívnych. S D+Gallery Praha vystavoval celkom päťkrát (Praha, České Budějovice – v rámci Dní slovenskej kultúry v spolupráci so slovensko-českým klubom Praha, Jakarta, Sao Paolo, Brusel). Jeho obrazy sú v zbierkach slovenských galérií, v USA, českých galérií, ale najmä v súkromných zbierkach na celom svete.

Jiřina Divácká

